

SVERIGES STÖRSTA TIDNING OM DROGER OCH NYKTERHET

accent

EN TIDNING FRÅN IOGT-NTO
NUMMER 5
SOMMAR 2006
PRIS: 20 KR

SALUSANSVAR LIV HOTAT
GRÄNSLÖSA MÖTEN
PETER ÖRN
GLAD SOMMAR!
GOTSKA SANDÖN
VAL VARJE DAG
BERÄTTARGLÄDJE

Nyktert val 2006

FYRA ÅR AV ÖPPNA GRÄNSER
POLITIKER – FÖR ELLER AV FOLKET?
RIKSDAGENS NYKTERHETSGRUPP MINSKAR
IOGT-NTO LYFTER INFÖRSELKVOTERNA
HUR VIKTIG ÄR NYKTERHETEN I VALET?

Saxenborg

Pensionat & Konferens

770 13 Grangårds • 0240-64 99 11 • www.saxenborg.se

Boka in vår traditionella

trivsel-vecka

3-9 juli

Koppla av med trevliga vänner och god mat på Saxenborg i sommarskrud!

Barnböcker från Arjeplog



Råven Røjja reddar Råttem Røt
Berättelser om hur viktigt det är att använda flytvärt

Rolig sommarläsning!



Råven Røjja skadar sin tå
Berättelser om att vi inte skall sträpa ner i naturen

80:-/st + frakt och exp.avg 30:- = 110:-
Köp bägge böckerna fraktfritt = 160:- (ingen exp.avg.)

För beställning till:
Fyllnäs, Box 80, 930 90 Arjeplog
Ingrid, 0961-252 35 (telefonväxeln)

Fyllnäs
Ingrid, Box 80, 930 90 Arjeplog
Ingrid, 0961-252 35 (telefonväxeln)



10



26



32



20



40



6



37

OMSLAGSBILD: FLYKT ÖVER GÖTSCA SANDSÖN/VERONICA EKLÖF

FORSKNING MED FEL FÅR STORT UTRYMME I DN	4
DÅLIGA AFFÄRER HOTAR SALUSANSVAR LIV	6
VALET 2006	10-25
VAD HÄNDE NÄR GRÄNSERNA ÖPPNADES?	10
SKA POLITIKER VARA FÖR ELLER AV FOLKET?	20
IOGT-NTO PRIORITERAR INFÖRSELKVOTER	24
HUR VIKTIG ÄR ALKOHOLEN NÄR DU RÖSTAR?	25
SANDSLOTT INNANFÖR HAVETS MURAR	26
PETER ÖRN FÖLJER I FADERNS SPÅR	32
BERÄTTARGLÄDJEN VÄXER	37
GRÄNSLÖSA MÖTEN PÅ FOLKHÖGSKOLORNA	42
VARFÖR SAMARBETAR IOGT-NTO-LOTTERIERNA MED A-LOTTERERNA?	48

FASTA AVDELNINGAR	
NYHETER	4
RECENSIONER	36
KRÖNIKA	38
KRYSS	39
DEBATT	48
LEDARE	50
NÄSTA NUMMER	51

VÄLKOMMEN

Nykter valrörelse

När det här numret av Accent går till tryck pågår Folknykterhetens Vecka för fullt, med flygbladsutdelning, appellmöten, politikerluncher och mycket annat. Vid ett par hundra arrangemang runt om i landet är tusentals medlemmar i nykterhetsrörelsen på fötter för att sprida sitt budskap, påverka och bilda opinion.

I år är den här veckan extra viktig, eftersom den samtidigt är starten för nykterhetsrörelsens valrörelse – inte för att tala om för väljarna vilket parti de som ska rösta på men väl för att se till att väljare och partier inte glömmar bort alkoholpolitiken.

Valet och valrörelsen märks också i Accent. I det stora reportaget besöker vi Haparanda och Helsingborg för att se hur vardagen påverkas där, vid två gränser i varsin ände av landet, av att det sedan förra valet i princip blivit fritt fram för att föra in hur mycket alkohol som helst.

Vi har också bett politiker från olika partier fundera över sin roll. Ska en politiker vara en förebild för andra, eller ska han

eller hon vara ”som folk är mest”? Och vi har följt med en av de IOGT-NTO-medlemmar som mest energiskt arbetar med att påverka politiker – även mellan valen.

Efter det här numret gör Accent sommaruppehåll, men vi återkommer i slutet av augusti, några veckor före valet, med mer aktuell politik och med läsning från en rad aktiviteter under sommaren.

Trevlig sommar!

”...för att se till att väljare och partier inte glömmar bort alkoholpolitiken”



Eva Åhlström
chefredaktör

Få pengar över till något roligt!

Medlemslån till 5,99% ränta!

Besök www.salusansvar.se/iogtnto
För mer information kontakta SalusAnsvar Kundcenter:
telefon: 0200-87 50 00, e-post: kundcenter@salusansvar.se

Effektiv ränta vid Max 100 000 kr max 5 år med max ränteböring för 6,16% (juni 2006)
Låneerboden max 1 Brutt 2 Brutt 3 Brutt 4 Brutt 5



IOGT-NTO
I samarbete med SalusAnsvar



Vart vill du resa 2007?

Sober-resor har blivit en succé sedan starten för elva år sedan och nu är det är dags att planera resor för 2007.

Nedan presenterar vi ett antal nya och gamla resmål som vi tror kan vara attraktiva.

Du kan påverka reseplaneringen

och valet av resmål för år 2007, genom att sända in intresseanmälan nedan och ange vart du skulle vilja resa nästa år.

VINN RESEPRESENTKORT!

Sänd in intresseanmälan före den 30/6 så deltar du i utlottning av SOBER-resors resepresentkort. (OBS! Intresseanmälan är ej bindande)

Intresseanmälan resmål 2007

Jag/vi skulle vilja resa till:

- ☐ Andamanien ☐ Australien ☐ Baltiska Stater ☐ Cuba
☐ Etiopien ☐ Hongkong o Nyanaland ☐ Cypern ☐ Indien
☐ Irland ☐ Island ☐ Jordanien o Petra ☐ Södra Kina
☐ Kroatien ☐ Madeira ☐ Mexiko ☐ Peru ☐ Portugal
☐ Riviera o Provence ☐ Rumänien ☐ Ryssland
☐ Sydafrika ☐ Thailand ☐ Tjeckien ☐ Ukraina
☐ Vietnam ☐ Barcelona ☐ Lissabon ☐ Paris
☐ Rom o Neapel

☐ Vindringarna till: Madeira, Baños, Osterniko

Andra resmål: (egen förslag)

Namn

Adress

Postnr

Sänd in tabellen till:

SOBER-resor, IOGT-NTO, Rottevägen 2, 432 69 Skövde.

Tel. 031-26 33 30. Fax 031- 340 86 34

e-post: soberresor@telia.com • www.soberresor.se

GOTLAND – Lägenhet uthyres Visby

4 bäddar + extra matrum. 15 min till centrum. Lån av cykel samt p-plats ingår.
4 000 kr/vecka. Välkommen! 070-797 85 76, 0499-21 74 75.

Lägenhet i Kroatien

med fantastisk havsutsikt uthyres.
56m², byggd 2005, 4 bäddar.

Mer info: illva@chello.se
0788-70 45 78

IOGT-NTO växer
– läsekretsen växer...
**Annonsera
i Accent**
– det naturliga sättet att nå
engagerade läsare.

Glasgatan 21
731 30 Köping
Tel. 0221-213 40
070-346 346 2
jonne@infoeldem.nu
www.infoeldem.nu



Annonseringsmedlingen sköts av
Jens Monius, medlem i IOGT-NTO
i snart ett halvsekel.

NYHETER

REDAKTÖR: MÅRTEN GUDMUNDHS E-POST: MARTEN.GUDMUNDHS@IOGT.SE TEL: 08-672 60 50

DN ger stort utrymme åt undersökning med metodfel

Dagens Nyheter ger stort utrymme åt en dansk undersökning om alkoholens nytta. Men undersökningen har samma metodfel som samma reporter i samma tidning utfärdat bara en månad tidigare.



5 april rapporterar Dagens Nyheter om en undersökning, genomförd av forskare från USA, Kanada och Australien, som visar på ett metodfel i studier av alkoholens hälsoeffekter. I kategorin "nykterister" räknas oftast in såväl de som slutat dricka på grund av dålig hälsa och långtidsnyktra. Så kommer man fram till det felaktiga resultatet att nykterister dör tidigare än alkoholkonsumenter. (Undersökningen refererades utförligt i Accent nr 4/2006).

SAMMA REPORTER

6 maj rapporterar Dagens Nyheter om en dansk undersökning som visar att risken att drabbas av hjärt- kärlsjukdom

Hjärtat mår bra av sprit



Dagens Nyheter slår upp alkoholens nytta igen. Artikel om metodfel i dessa rapporter blir liten.

minskar med alkoholkonsumtion. Visserligen har "både nykterister, nyktra alkoholister och andra som slutat dricka av

hälsoskäl blandats i en och samma grupp". Den danska studien har således exakt det fel som pekades ut i den tidigare undersökningen, vilket reportern Fredrik Eklund som skrivit både den tidigare och senare nyhetsartikeln är medveten om.

Ändå är rubriken entydig: "Hjärtat mår bra av sprit", och den alkoholpositiva nyheten får mycket större utrymme än den alkoholnegativa. För att verkligen hamra in budskapet låter man dessutom en reporter intervju folk som dricker, under rubriken "En liten pilleknarkare om dagen är bra".

LARS ÅKE AUGUSTSSON

Oroligheter i Sri Lanka påverkar Foruts arbete



Foruts bilar är tydligt utmärkta.

Den politiska situationen på Sri Lanka har inte varit så orolig sedan vapenvilan för fyra år sedan. Den försvårar Foruts biståndsarbete, genom fysiska begränsningar och hot om terrordåd. Det säger Camilla Orjuela, som just nu befinner sig på Sri Lanka för att utreda Norges bistånd till ön.

– Situationen oroar. I Colombo pågår livet ungefär som vanligt, även om tamil-

na här utsätts för misstänksamhet och husrannsakingar i jakt på bomber. Men i Jaffna i norr och även i öst är stämningen otäck. Det går inte att röra sig fritt ute och de som arbetar med våra projekt kan bara vistas korta stunder på kontoret i rädsla för terrordåd, säger Orjuela.

Det upptrappade våldet har flera orsaker, tror hon. Det började i och med presidentva-

let i höstas, då Mahinda Rajapakse vann. En regeringsstödd fraktion bröt sig loss från LTT-gerillan, vilket skapade nya konflikter. Attacker från fraktionen utlöste motattacker.

– Jag tror att man vill kriga för att förbättra sin position och uppnå ett bättre vapenvilavtal, säger Camilla Orjuela.

Den instabila politiska situationen påverkar Foruts arbete så tillvida att man tvingas till stora säkerhetsåtgärder för personalen, som inte längre kan röra sig fritt. Dessutom måste man planera för evakuering om det blir nödvändigt.

MARIA ZAITZEWSKY

Färre vill ha sänkt spritskatt



SKATTER Bara fyra av tio svenskar vill sänka spritskatten. Det visar en undersökning som Synovate Temo har gjort på beställning av Svenska Bryggareföreningen. För två år sedan ville sju av tio sänka skatten. Den kraftiga svängningen beror på att det finns en levande debatt i ämnet, enligt undersökningsledaren Arne Modig.

Dåliga affärer hotar SalusAnsvar Liv

- Kan inte garantera avkastning
- Pensionsparare tvingas flytta
- Anklagas för att ha plundrats av moderbolaget
- Jämförs med Skandia-affären

Sedan de katastrofalt dåliga affärerna i samband med börsnedgången för några år sedan har SalusAnsvar Liv varit ett företag i kris. Bolaget säger nu att man inte kan garantera den utlovade avkastningen, och vill att spararna flyttar sina pengar till SEB Trygg Liv. Samtidigt förbereds en grupptalan mot SalusAnsvar – bolaget anklagas för att ha plundrat livbolaget på pengar, och paralleller dras till skandalen i Skandia.

Under hösten 2005 beslutade sig SalusAnsvar för att i princip upphöra med livbolagsverksamheten. Anledningen var helt enkelt att man såg att man inte längre kunde garantera den utdelning som man hade lovat sina sparare.

– Vi ser att vi inte kan få den avkastning som spararna blivit lovade, säger Mats Alvinge, vd i SalusAnsvar Liv. I grunden är det börsnedgången 2002 och det låga ränteläget efter det som orsakat den situation vi har nu.

SalusAnsvar har nu inlett ett samarbete med SEB Trygg Liv och erbjuder kunderna att flytta sitt sparande dit. Det sparande som erbjuds där har andra villkor än de man haft tidigare.

– Ja, man kan välja mellan två olika produkter, säger Mats Alvinge. Det ena är en fondförsäkring, där du själv har stort inflytande över hur pengarna ska placeras, och det andra är en garanti-försäkring. Också den är kopplad till börsutvecklingen, men med ett garantibeslupp.



Mats Alvinge, vd i SalusAnsvar Liv, erbjuder pensionsspararna att flytta till SEB Trygg Liv.

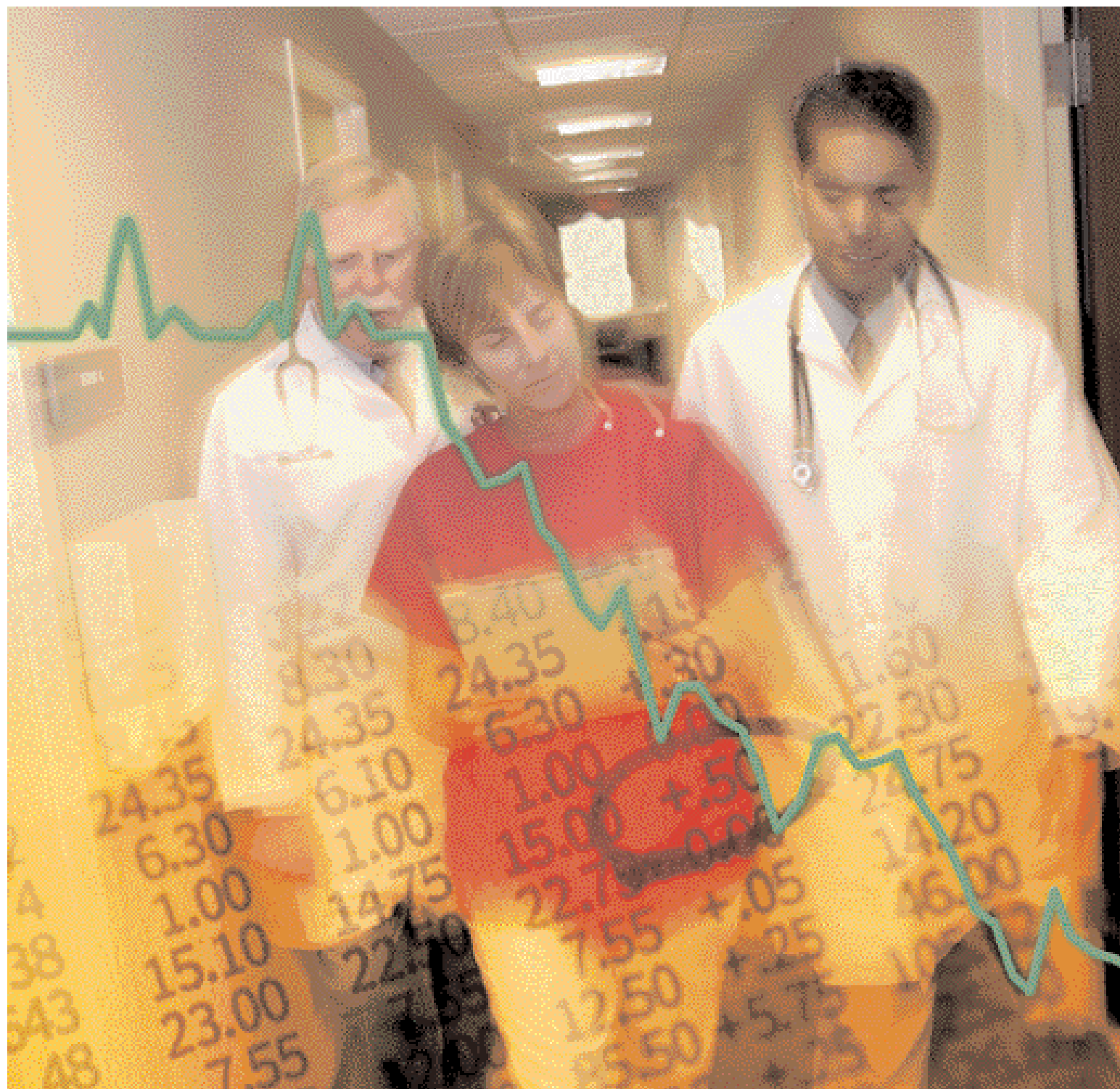
Situationen i SalusAnsvar Liv har varit allvarig länge.

Egentligen var krisen ett faktum redan under hösten 2002. SalusAnsvar Liv hade förlorat mycket pengar på de fallande börskurserna. Enligt Finansinspektionens regler får inte en allt för stor del

av kapitalet vara bundet i aktier, eftersom det är en relativt riskabel investering, och bolaget tvingades sälja.

Olycksalig rockad

På ett bräde gjorde sig SalusAnsvar Liv av med hela aktieinnehavet och pensionsspararnas pengar investerades istället i räntebärande papper. Strax därefter sjönk räntorna och börsen började gå upp igen. Att börsen stigit till nya rekordnivåer sedan dess är dock inte något som



kommit pensionsspararna i SalusAnsvar Liv tillgodo; marginalerna i bolaget är fortfarande så små att bara en mindre del av kapitalet kunnat placeras på börsen.

SalusAnsvar kan inte tvinga spararna att flytta pensionspengarna. Den som vill får vara kvar i bolaget, men eftersom SalusAnsvar säger att man inte kommer att satsa på förvaltningen och att man på sikt vill avveckla livbolagsverksamheten helt är det sannolikt ett dåligt alternativ.

Bolaget har dragit på sig kritik för att spararna inte får flytta sina pengar vart de vill. Det erbjudande som hittills gått ut till omkring 13 000 av de totalt 50 000 pensionsspararna i SalusAnsvar Liv gäller bara flytt till SEB Trygg Liv.

– Ett paketerbjudande ger spararna bättre villkor, säger Mats Alvinge. Det gör till exempel att de slipper betala en flyttavgift.

1000 pensionssparare i IOGT-NTO

Omkring 1000 av SalusAnsvars pensionssparare är medlemmar i IOGT-NTO. Sven-Olov Carlsson, förbundsordförande i IOGT-NTO, beklagar att medlemmar riskerar att få en lägre pension än den de tidigare blivit lovade, men ser ingen anledning för organisationen att agera.

– Visst är jag missnöjd med att SalusAnsvar Liv inte lyckats bättre med förvaltningen av spararnas pengar, säger han. Men som läget är finns inte så många alternativ och flyttalternativet är acceptabelt, även om jag hellre hade sett att spararna fick flytta sina pengar till vilket bolag som helst.

IOGT-NTO kommer även fortsatt att samarbeta med SalusAnsvar när det gäller andra typer av försäkringar.

– Vi prövar samarbetet med SalusAnsvar fortlöpande, säger Sven-Olov Carlsson. Så länge det gagnar medlemmarna fortsätter vi, det finns inga planer på att avbryta det just nu. ■

Artiklarna om SalusAnsvar fortsätter på nästa sida.

SalusAnsvar hotas av grupptalan

SalusAnsvar har genom tveksamma affärer plundrat livbolaget på pengar som egentligen tillhör pensionsspararna. Det menar Erik Elmstedt, som förbereder en grupptalan mot bolaget.

Sedan i höstas har Erik Elmstedt, överläkare på Södersjukhuset i Stockholm, och en av de drabbade pensionsspararna i SalusAnsvar Liv, förberett en grupptalan mot SalusAnsvar. Han menar att moderbolaget SalusAnsvar har plundrat livbolaget på pengar och tror att en stämning är enda sättet att få någon ersättning.

– Jag har länge varit kritisk mot bolagets affärer, säger Erik Elmstedt. Jag har skrivit debattartiklar i flera år, men svaren man får från bolaget har inte varit mycket att ha. En stämning verkar vara enda vägen.

Kritik på tre punkter

Det är framför allt tre punkter som Erik Elmstedt vill att rätten tar upp. För det första menar han att SalusAnsvar har överdebiterat livbolaget för förvaltningskostnaderna.

– Om man jämför med andra liknande

bolag så har SalusAnsvar Liv betalat sex gånger mer för förvaltningen av kapitalet, säger Erik Elmstedt. Det har varit ett av sätten man har använt för att ta pengar ur livbolaget.

För det andra menar Erik Elmstedt att livbolaget behandlats ofördelaktigt i samband med köpet av Ansvar 1997. Sakförsäkringsbolaget Ansvar, som hade stora delar av nykterhets- och frikyrkorörelsen som huvudmän, köptes av Salus

”Jag har uppgifter om att Salus Ansvar inte hade ordning på finanser och bokföring.”

ERIK ELMSTEDT, ÖVERLÄKARE PÅ SÖDERSJUKHUSET I STOCKHOLM,

och Salus Liv tillsammans, och livbolaget gick in som majoritetsägare och stod för 51 procent av köpeskillingen.

Ansvar en dålig affär

Köpet av Ansvar visade sig vara en dålig affär. Sakförsäkringsbolaget Ansvar avvecklades och SalusAnsvar Liv hade därmed förlorat i storleksordningen 200 miljoner kronor.

– Det anmärkningsvärda är att moder-

bolaget SalusAnsvar har kundstocken som kom i och med köpet av Ansvar. Även om själva försäkringarna ligger i Folksam så kommer en stor del av moderbolagets intäkter från den här verksamheten.

Detta är intäkter som Erik Elmstedt menar borde komma livbolaget till del.

– Livbolaget fick vara med och ta sina 51 procent av avvecklingskostnaderna, säger Erik Elmstedt. Varför får vi då inte motsvarande del av intäkterna som kommit ur affären?

Den tredje punkten på Erik Elmstedts lista rör livbolagets uttag från aktiemarknaden hösten 2002.

– Jag har uppgifter om att SalusAnsvar inte hade ordning på finanser och bokföring. Den dåvarande VD:n redovisade siffror till styrelsen som visade en lägre skuldbörda än den verkliga. När sedan de rätta siffrorna kom fram var man tvungen att paniksälja.

Med rätt uppgifter menar Erik Elmstedt att bolaget kunde ha gått ur börsen tidigare, och på så sätt undvikit de värsta förlusterna.

– Det är ju det här misstaget som ligger till grund för att man i dag är i obestånd och tvingar kunderna att flytta till ett annat bolag.

Bestrider anklagelserna

Mats Alvinge, vd för SalusAnsvar Liv sedan augusti 2004, tycker inte att det finns någon grund för Erik Elmstedts anklagelser.

– Det han säger stämmer helt enkelt inte med verkligheten, säger Mats Alvinge. När det till exempel gäller förvaltningsavgifterna har de hela tiden varit marknadsmässiga, något som också har granskats av Finansinspektionen utan anmärkning.

Också när det gäller köpet av Ansvar



Erik Elmstedt, överläkare på Södersjukhuset i Stockholm, har länge varit kritisk mot Salus Ansvars affärer och förbereder en grupptalan.

FOTO: XXXXXX

tillbakavisar Alvinge kritiken.

– Moderbolaget och livbolaget förvärvade Ansvar gemensamt. Båda bolagen gjorde bedömningen att det var en god affär. Nu visade det sig visserligen att det var en dålig affär, kanske var tajmingen av köpet inte helt bra.

Han fortsätter:

– Sen hur gracerna ska fördelas efter avvecklingen... jag tycker att det är naturligt att livbolaget får kunderna från Ansvars livbolagsverksamhet och att moderbolaget tar hand om sakförsäkringskunderna. Det är väldigt svårt att

bedöma de monetära för- och nackdelarna med olika uppdelningar.

Uppgifterna om att räkenskaperna i livbolaget var i oordning 2002, och att det ledde till panikförsäljningen av aktier, känner inte Mats Alvinge igen.

– Jag har visserligen bara varit vd sedan 2004, men tycker att anklagelserna är ytterst märkliga. Jag tror varken revisorerna eller Finansinspektionen, som faktiskt granskat räkenskaperna, skulle hålla med om Elmstedts uppgifter. Det är helt gripet ur luften.

En del av kritiken mot SalusAnsvar är att

”Jag tror varken revisorerna eller Finansinspektionen, som faktiskt granskat räkenskaperna, skulle hålla med om Elmstedts uppgifter.”

MATS ALVINGE, VD FÖR SALUS ANSVAR LIV, HAR INGEN FÖRSTÅELSE FÖR ANKLAGELSENA MOT BOLAGET.

styrelserna i moderbolaget respektive livbolaget länge bestått av i princip samma personer. När uppgörelser bolagen emellan diskuterats har ett antal nyckelpersoner hamnat på båda sidor av förhandlingsbordet.

Just denna nära koppling mellan moderbolag och livbolag är en av de saker som kritiserats hårt i Skandia-affären. Också där anklagas moderbolaget för att ha gjort bra affärer på livbolagets bekostnad. Konstruktionen i SalusAnsvar har varit mycket lik den i Skandia.

För ett par år sedan ändrade Finansinspektionen reglerna. För bolag som drivs enligt ömsesidiga principer (inne-

bär att försäkringstagarna själva äger det förvaltade kapitalet och att ingen vinst får delas ut från bolaget) måste nu en majoritet av styrelseledamöterna vara oberoende från moderbolaget.

– Efter de ändrade reglerna har även vi en fristående styrelse, säger Jonas Burvall, informationschef på SalusAnsvar. Men jag vill poängtera att vi även innan dess hade ett fristående referensråd där känsliga affärer diskuterats, just för att vara säkra på att försäkringstagarnas intressen tillvaratas.

Rådet hade dock bara mandat att ha synpunkter på nya affärer och har exempelvis inte kunnat utreda den ifrågasatta affären med Ansvar 1997.

Grupptalan på gång

Om det blir någon grupptalan mot SalusAnsvar eller inte är det ännu ingen som vet. På advokatbyrån Bratt & Feinsilber sitter juristerna som bäst och går igenom materialet.

– Det har tagit längre tid än vi trodde, säger Karl Harling, advokat på byrån. Dels måste frågan prövas rent juridiskt, dels också administrativt.

Lagen om grupptalan är relativt ny. Juristerna på Bratt & Feinsilber tillhör de mest erfarna på området då de företrädde grupptalan också mot Skandia.

– Lagen säger att målet bara kan prövas om parten bakom talan har finansieringen klar. I Skandiafallet bildades en förening med runt 50 000 sparare som betalade 150 kronor var.

Exakt hur det administrativa ska lösas i fallet med SalusAnsvar är inte klart i dagsläget.

– Jag är säker på att det löser sig, säger Erik Elmstedt. Till sommaren har vi ett besked, och jag tror att det blir positivt. Det kommer att bli en grupptalan. ■

Vem tog ansvar?

■ Försäkringsbolaget Ansvar känner många som nykterhets- och frikyrkorörelsens eget bolag. IOGT-NTO var en av huvudmännen, och många

av organisationens medlemmar har haft sina försäkringar där.

I mitten av nittioalet gick verksamheten allt sämre och huvudmännen bestämde sig för att sälja. Köpare blev Salus och livbolaget Salus Liv. I och med affären 1997

bytte företagen namn till SalusAnsvar.

Pengarna från försäljningen ligger



i en stiftelse kallad ”Ansvar för framtiden”. Stiftelsens syfte är att stödja insatser för ökad folknykterhet och

internationellt samarbete. Exakt hur stort kapitalet blir är ännu inte klart.

– Likvidationen av Ansvar har dragit ut på tiden, så vi vet ännu inte exakt, säger Sven-Olov Carlsson, förbundsordförande i IOGT-NTO, tillika ledamot i stiftelsen. Jag tippas på att



det i slutändan blir mellan 200 och 300 miljoner kronor. Stiftelsens avkastning kommer att delas ut i

form av projektstöd. I år har man utlyst projektbidrag på sex miljoner kronor.

En del av köpesumman vid Salus köp av Ansvar bestod av aktier i det nya bolaget. Stiftelsen Ansvar för framtiden är därför en av de större

ägarna av SalusAnsvar.

– Stiftelsen nominerar en ledamot i styrelsen för SalusAnsvar, den vägen har vi med andra ord en viss kontroll och insyn av vad som händer i bolaget, säger Sven-Olov Carlsson. ■



INGET
NOTHING
EI TULLA

ATT
TO
TAVAA

DEKLARERA
DECLARE

Tullfritt

Så blev det när alkoholen
fick flöda över gränserna

Sedan förra valet för fyra år sedan har gränserna för handeln med alkohol rivits ned. I Haparanda har man lika nära till finska Alko som till svenska Systembolaget. Den finska skattesänkningen på sprit i kombination med de borttagna införselkvoterna gör att spriten flödar över gränsen. I Helsingborg finns det ingen som tror att man kan minska inflödet av alkohol från Danmark. Och smuglingen, den har tullen varken tid eller resurser för att klara. Accent har inför valet i höst besökt två svenska gränstäder för att se hur den gränslösa alkoholhandeln har påverkat dem.

HAPARANDA fredag eftermiddag. Det är långhelg på gång och många gör sig redo för att åka ut till stugan. Stadens centrum är dock lugnt, nästan öde. Några bilar utanför posten och en och annan som fixar ärenden inför helgen är de enda tecknen på aktivitet.

På Systembolaget är det lika öde. Utanför står ett par bilar med finska skyltar. Tre, fyra kunder går omkring i den lilla självplockbutiken. Intresset fokuseras på ölavdelningen, den del av butiken som fått störst utrymme och bäst exponering.

Bara någon kilometer härifrån ligger den finska staden Tornio med sitt Alko, Systembolagets finska motsvarighet. Med bil tar det bara några minuter att ta sig hit. Här råder det full aktivitet. Parkeringen utanför är i det närmaste full, bilar kommer och åker hela tiden. Hälften av bilarna har svenska skyltar.

Inne i butiken är det trångt, butiken verkar inte riktigt dimensionerad för den här mängden kunder. Också här är det självplock som gäller. Personalen ser till att hyllorna är välfyllda. Här finns vin och öl förstås, men det tar inte lång tid att se att det är för spritens skull kunderna kommit.

– Whiskey, konjak och vodka är populärast, berättar Anu Heikkala. Hon är butikschef och träffar många svenskar varje dag.

– Mest på fredagar och lördagar, men faktiskt kommer det också många på måndagar och tisdagar. Vissa dagar är nog närmare 70 procent av kunderna här svenskar.

SVENSKAR ÅKER ÖVER GRÄNSEN till Finland för att köpa sprit. Finner åker till Sverige för att köpa öl. Så kan gränshandeln mellan Haparanda och den finska gränsstaden Tornio sammanfattas.

Bakgrunden är att Finland sänkte skatten på sprit med hela 44 procent i mars 2004. Sänkningen gjorde att priset på vodka i Finland sjönk över en natt



Sprit är populärast bland svenskarna, säger Anu Heikkala, butikschef på Alko i finska Tornio.

”Vissa dagar är närmare 70 procent av kunderna svenskar.”

ANU HEIKKALA, BUTIKSCHEF PÅ ALKO I FINSKA TORNIO



Priset och närheten gör att svenskarna åker över gränsen för att handla.

med över en tredjedel. Plötsligt blev det en lönsam affär för svenskar att köpa sprit i Finland. En flaska Absolut Citron, som i Sverige kostar 245 kr, kan nu köpas för 167 kronor på Alko. Finska spritsorter som Koskenkorva och Tapio Viina säljs ännu billigare, staplade i manshöga spritberg på Alko i Tornio.

Öl och cider är fortfarande billigare i Sverige. Prisskillnaderna är inte lika stora som för spriten, men en och annan åker över gränsen till Systembolaget för att fylla på lagret.

TULLEN I HAPARANDA HÅLLER till i ett stort, rött tegelhus nära gränsen. Man ser tydligt att huset är dimensionerat för en annan tid. På dörren sitter skyltar om att tullklareringen stängt – den som vill klarera sina importvaror hänvisas till tullverkets webbplats eller ett telefonnummer i Göteborg.

Före Sveriges inträde i EU fanns sex tullstationer längs den 50 mil långa gränsen mot Finland. I dag återstår två, förutom stationen i Haparanda finns personal kvar i Karesuando. Personalstyrkan har minskat drastiskt, under den kommande helgen har man ingen bemanning alls på stationen.

– I och med EU har vårt sätt att arbeta förändrats radikalt, säger Göran Kandelin, gruppchef vid Tullverket i Haparanda. Tidigare var det enklare att kontrollera införseln, vi kunde göra slumpvisa stickkontroller. Idag måste vi ha en konkret misstanke för att kunna stoppa någon vid gränsen.

Göran Kandelin ser inte gränshandeln av alkohol från Finland som något större problem ur tullens synvinkel. Han menar att det är ovanligt med storskalig eller organiserad smugling över gränsen.

– Det är ju så nära så det blir aldrig några kvantiteter att tala om. Det är ju inga som helst problem för folk i Haparanda att åka över till Tornio i Finland och köpa en flaska eller två till kvällen. Det är inte besvärligare än att åka till Systembolaget på den svenska sidan.



På vägen utanför passerar bilarna fritt mellan länderna. Bakom tullhuset ligger en nybyggd gata som också den går över till Tornio. Älvfåran som en gång skiljde länderna åt har försvunnit med landhöjningen, och de två städerna växer allt mer samman till en.

Göran Kandelin berättar att tullen jobbar mycket med spaning. Överst på listan står narkotika och den ganska omfattande smuglingen av billig finsk diesel som tagit sig ganska våldsamma former här uppe på sistone.

– Vi har viss spaningsverksamhet även när det gäller alkohol, men resurserna räcker inte till. Alkoholen känns som en bisyssla om jag ska vara

”Det är inte besvärligare än att åka till Systembolaget.”

GÖRAN KANDELIN, GRUPPCHEF VID TULLVERKET I HAPARANDA.

ärlig, det borde vara en del av den huvudsakliga verksamheten.

Några smugglingsförsök av finsk alkohol har man inte upptäckt. De stora alkoholbeslagen på senare år kommer från internethandeln.

– Det har ökat drastiskt, säger Göran Kandelin. Vi tar en del, men mörkertalet är troligen stort. Hade vi bara resurser tror jag att vi skulle kunna göra ett par stora beslag i veckan i Norrbotten.

ATT KÖPA ALKOHOL VIA INTERNET är olagligt. Den som läst kvällstidningarnas råd om hur man får tag på den billigaste alkoholen de senaste åren kanske har fått en annan bild, men den svenska alkoholla-



Tyst och öde utanför Systembolaget.

► gen gäller än och är kristallklar. För att du ska få föra in alkohol för privat bruk måste du både köpa och föra in den själv.

Tullens beslag av internetalkohol bygger på tips och spaningsverksamhet. När tillräckliga misstan-
kar finns gör tullen en husrannsakan, oftast mot
transportbolagen som fraktar den internetbeställda
alkoholen till Sverige.

– De ärenden vi har är ofta stora, 1000 liter öl eller
mer. Och det är ofta svenskt öl, Norrlands Guld som
exporteras till Tyskland och säljs tillbaka billigt via
nätet. Vänner och bekanta går samman för att kun-
na köpa en hel pall, men visst förekommer det
säkert också att folk importerar för att sälja vidare.

Trots sänkningen av spritskatten i Finland är det
fortfarande billigare att handla på internet. För att
återgå till vårt exempel med Absolut Citron: de 70
centiliter som i Finland kostar 167 kr kan beställas
från Tyskland för strax över hundralappen.

UTANFÖR ALKO TRÄFFAR JAG Samuel, 37 år. Han och
ett par kompisar har kört upp från Kalix, en sträcka
på fem mil, för att handla inför helgen.

– Man kommer hit för starkspritens skull, säger
han. Det andra är ingen idé. Men jag åker inte hit så
ofta, det var nog ett halvår sedan sist. Vi åker mest
hit om vi har andra ärenden samtidigt, det är billigt
med bildelar här också.

Han tror att det finns de som handlar betydligt
mer än han själv.

– Det går bussresor hit från hela Norrbotten, så
visst lockar de låga priserna.

De flesta som kommer ut från butiken verkar ha
nöjt sig med två, tre flaskor. Nästan allt är stark-
sprit. De jag pratar med kommer alla från närom-
rådet, de flesta från Haparanda, men få är sugna på
att ställa upp på intervjuer.

– Jag bor i Haparanda, det är inte många minuter
bort med bilen, säger en man i 35-årsåldern. Jag



**”Det ska kosta att ta en fylla. Kommunen var
veldig tydlig på den punkten i vårt remissvar till
alkoholskatteutredningen.”**

MARLENE HARA, SOCIALNÄMNDENS ORDFÖRANDE I HAPARANDA



XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX



IKEA bygger nytt i Haparanda.

kommer hit ganska ofta, åtminstone när jag ska
köpa lite starkare varor.

Alla är inte lika måttliga som Samuel och hans vän-
ner. Inne i butiken fyller en ung man en kundvagn
med finsk vodka. Jag tappar räkningen vid 25 flaskor.

I ETT LJUST RUM PÅ ANDRA våningen i polishuset sit-
ter Sten-Olof Mäki. Han är polisinspektör och
arbetar mycket med alkoholfrågor i Haparanda.

– Det är mer sprit idag än för några år sedan, säger
han. Det är den billiga spriten på finska sidan som
gör det.

Han menar att skattesänkningen i kombination
med de borttagna införselkvoterna gjort att sprit-
drickandet ökat också bland ungdomar.

– Tillgången har definitivt ökat, det kan vi se.
Folk tror att det är fula gubbar som langar sprit på
bakgatorna, men oftast är det äldre syskon eller
kompisar. De åker ofta över till Finland och det är
ju inga problem för dem att ta med en extra flaska.
Det är jättesvårt att kontrollera.

I Haparanda är antalet våldsbrott, särskilt när
det gäller kvinnorelaterat våld, en bra bit över riks-
genomsnittet.

– Sambandet med alkohol är kristallklart, säger
Sten-Olof Mäki. Visst är det en attitydfråga också,
men den ökade tillgängligheten på billig sprit spelar
tyvärr en stor roll.

Under våren har polisen i Haparanda kört en spe-
ciell satsning för att minska våldsbrottsligheten.

– Framför allt följer vi verksamheten i och
omkring krogarna i stan, och runt grillbarerna efter
två när krogarna stängt. Det är där det är mest bråk.

Resurserna är knappa även för polisen i
Haparanda. Man samarbetar med Kalix och delar
nätterna med stationen där. Vissa nätter finns den
enda patrullen i tjänst fem mil bort.

– Vi har blivit lovade mer personal. Det har inte
varit alldeles enkelt att rekrytera poliser hit, men



Natten sänker sig över Haparanda och Tornio.

det är sagt att de tolv personer vi har på ordningen i dag ska vara sjuttio i december. Det behövs verkligen, inte minst med tanke på att Ikea öppnar då.

IKEA, JA. ALLA HÄR UPPE talar om Ikeaeffekten. Ingvar Kamprad kom till staden, insåg att det faktiskt bor en miljon människor inom en radie av bara trettio mil, och bestämde sig för att bygga ett varuhus. Beskedet har förändrat bygden. Det som länge varit en utflytningsbygd med dystra framtidsutsikter har plötsligt fått hopp om framtiden.

Folk har börjat flytta tillbaka, fler kommer säkert när Ikea öppnar i december. Förutom de 23 000 kvadratmeter Ikea planerar byggs närmare 100 000 kvadratmeter shoppingcenter i samma område. Arbetskraften kommer att behövas. Kommunen räknar med 30 000 besökare i veckan. Detta i en tätort som inte har mer än 5 000 invånare.

– Det blir nya krogar och fler hotell, säger Sten-Olof Mäki. Självklart kommer det också att innebära en ökad belastning för både polis och sjukvård.

Också Marlene Hara, socialnämndens socialdemokratiska ordförande i Haparanda, pratar om Ikeaeffekten. Hon är glad för bygdens skull förstås, men förutspår också problem.

– Redan idag är vi en liten stad med en betydligt större stads problem, säger hon. Våra resurser är dimensionerade för en kommun med några tusen invånare, men i verkligheten är vi ju sammanbyggda med en betydligt större stad. Det är klart att de problem som finns i Tornio också spiller över på oss.

För att råda bot på problemet har socialtjänsten inlett ett samarbete med sina kollegor på andra sidan gränsen. Lagstiftningen sätter relativt snäva ramar för hur samarbete över gränserna kan se ut, men det finns ingenting som hindrar att man utbyter viss information.

– Ett bra exempel är när våra föräldravandrare, som går både här och i Tornio på helgerna, upp-



Haparanda och Tornio håller på att växa ihop till en stad.

”Det är mer sprit idag än för några år sedan, säger han. Det är den billiga spriten på finska sidan som gör det.”

STEN-OLOF MÄKI,
POLISINSPEKTÖR

täckte att en restaurang på den finska sidan serverade underåriga. Då kontaktade vi socialtjänsten där som lyckades stoppa försäljningen.

Marlene Hara upplever precis som polisen att spritdrickandet har ökat, inte minst bland stadens unga.

– Nu blandar man finsk vodka med läsk istället för att köpa alkoläsk som var så populärt för några år sedan. Det blir mycket billigare att köpa spriten och blanda själv. Usch, man hör om 12-åringar som raglar omkring berusade på stan, men vi har varken fältarbetare eller socionomer att sätta in. Det enda som finns är våra frivilliga föräldrar som nattvandrare.

ETT FÖREBYGGANDE ARBETE mot alkohol saknas, men är på gång. Kommunen är för liten för att ha råd med en egen drogsamordnare och kommer istället att dela på en tjänst tillsammans med grannkommunerna Kalix och Övertorneå.

När jag frågar om de borttagna införselkvoterna spelat stor roll för alkoholvanorna i Haparanda får jag en huvudskakning till svar.

– Jag tror faktiskt inte att det har påverkat så mycket. Folk här uppe har alltid åkt till Tornio för att handla, inte minst för att de har haft generösare öppettider. Du vet, det känns ju inte som en gräns för oss. Vi som bor här har nästan alltid lika mycket euro som kronor i plånboken.

Hon menar dock att skattesänkningen i Finland nog spelat roll, och vill inte se en sänkning av alkoholskatten i Sverige.

– Nej, absolut inte! Det ska kosta att ta en fylla. Kommunen var väldigt tydlig på den punkten i vårt remissvar till alkoholskatteutredningen.

På parkeringen utanför Konsum i Haparanda ser jag den unga mannen igen. Hans 25 inköpta vodkaskor ligger nu i det öppna bagageutrymmet. Innehållet fördelas mellan vad som verkar vara hans kompisar. Fredagskvällen i Haparanda har börjat. ■

TEXT OCH FOTO: PIERRE ANDERSSON

”Det är billigare, utbudet är stort och ingen frågar hur gammal man är.”

ANN SÖRENSEN STRÖMBERG, GYMNASIELEV PÅ OLYMPIASKOLAN I HELSINGBORG



Utsikt över Helsingborgs hamn och Helsingør.

HELSINGBORG en fredag eftermiddag. Ingen annanstans i landet är närheten till kontinenten så påtaglig som i Helsingborg. Systembolaget konkurrerar med lågskattad alkohol från Danmark och Tyskland.

En butik har stängts. Försäljningen har ökat på sistone men efter en långvarig nedgång. Synen på alkohol skiljer sig en hel del från övriga Sveriges. Någon dag innan vi besöker staden föreslår en moderat politiker i kommunfullmäktige att stadsbiblioteket får tillstånd att servera vin och öl.

Hur påverkas ungdomarnas drickande av närheten till Danmark och av de införselkvoter som kom för snart två år sedan? För att få svar på frågan tog vi oss till en av stadens gymnasieskolor, Olympiaskolan, för att höra vad ungdomarna själva säger.

– Den som vill ha alkohol åker till Helsingør för



Ungdomar i Helsingborg som vill komma över alkohol tar färjan över till Danmark, säger Rasha Rabani, Sabrina Petrini och Ann Sörensen Strömberg.

att handla. Det är billigare, utbudet är stort och ingen frågar hur gammal man är, säger Ann Sörensen Strömberg, 18, som går i en av samhällsprogrammet avångsklasser.

TILLS FÖR INTE SÅ MÅNGA ÅR sedan fanns ingen åldersgräns för inköp av alkoholhaltiga drycker i Danmark, sedan infördes en gräns på 15 år som därefter höjts till 16 år. Förändringen har inte betytt något för de ungdomar i Helsingborg som vill köpa alkohol, enligt Ann och hennes kompisar. Någon kontroll av åldern existerar inte.

Inte heller införselkvoten från 2004 tycks ha ändrat vanorna. De flesta skolungdomar som vill köpa sprit, vin och öl tar färjan över. Och så har det sett ut i årtionden. I Helsingborg är det ovanligt att unga ber en äldre person köpa ut på systemet.

Utbudet av alkohol är stort längs Helsingørs



”Ölbilarna” kör mest i förorterna, säger Rasha Rabani, Sabrina Petrini och Ann Sörensen Strömberg.



Anders Nilsson vill gärna se ännu fler vuxna ute på stan. Det har en lugnande inverkan.

”Det är skandal att det inte går att beslagta bilarna. Polisen borde ha befogenheter att göra detta.”

TOMAS NORDSTRÖM,
KOMMUNSTYRELSENS
ORDFÖRANDE I HELSINGBORG.



Härinne är det säkert minst tre som har det, säger Sabrina och pekar mot eleverna som sitter vid borden i skolcafeterian.

UNGDOMAR SOM RÅKAR ILLA ut efter att ha druckit sprit hamnar hos socialförvaltningens jour. Socialsekreteraren Anders Nilsson samordnar den utåtriktade verksamhet som vänder sig till ungdomar och familjer.

– Det har blivit mer OK att dricka i dag, även från föräldrarnas sida. De har blivit liberalare, säger han. – Föräldrar köper ut och bjuder sina tonåringar. ”Bättre att de dricker hemma än att de gör det ute”, är en ganska utbredd inställning bland föräldrar, berättar han. De inser inte att barnens drickande gör dem mer mottagliga även för andra droger. Föräldrarna tycks också glömma riskerna att hamna i bråk och skadegörelse.

Anders Nilsson välkomnar det stigande intresset för nattvandringar. Ju fler vuxna som rör sig i centrum desto mindre fylleri och bråk, anser han. ”Morsor & farsor på stan” vandrar tillsammans med socialjouren och polisen. Det händer att politiker deltar.

– Jag var med i lördags till klockan två på natten, säger Tomas Nordström(s), kommunstyrelsens ordförande.

Mest förvånande för honom var att så många barn var ute mitt i natten. De yngsta var bara 10-11 år. Han blev vittne till ett stort bråk mellan två ungdomsgång. Enligt polisen var en del av ungdomarna narkotikapåverkade.

Tomas Nordström anser att ungdomarnas alkoholvanor främst är en attitydfråga som ska mötas med kampanjer, drogforebyggande program och en drogfri idrottsrörelse. I Helsingborg finns inte mycket att göra åt den stora tillgången på alkohol, resonerar han. Flödet från Danmark och Tyskland är ”extremt svår att stoppa”. Han stödjer Kent Härstedts(s) förslag att sänka alkoholskatten för att komma åt den illegala försäljningen.

– Jag tror inte att den nya införselkvoten betytt något för de ungas drickande. Tillgången på alkohol har alltid varit stor här i Helsingborg, fortsätter han. Kommunstyrelsens ordförande vill att det blir lättare att komma åt dem som kör runt i bil och säljer alkohol till minderåriga.

– Det är skandal att det inte går att beslagta bilar. Polisen borde ha befogenheter att göra detta.

NERE I HAMNEN ANLÄNDER tre bilfärjor plus två mindre båtar utan fordon varje timme. Fyra tullinspektörer och narkotikahunden Pepsi är i tjänst den här dagen.



Där kommer något vitt. Nu ska vi se, säger Ulf Ängemo, tullinspektör, när en skåpbil kör i land.

Han stoppar en skåpbil som är tungt lastad med ölflak och ett okänt antal lådor vinflaskor. Bakdelen ligger nästan på asfalten. Tre vuxna sitter i bilen. De uppmanas lyfta bort filter och täcken som brets ut över burkflaken. Ulf Ängemo uppskattar antalet flak till 60.

– Den kan vi inte göra något åt. Antagligen hade de för mycket. Men vi är fyra man. Det tar minst tre timmar att gå igenom en bil med tre personer i, säger Ulf Ängemo när bilen kör iväg.

En tullare skulle i så falla sköta förhören medan två vaktar. Sedan ska bilen tömmas. Allt ska räknas och dokumenteras. Polis och åklagare ska kontaktas.

– Det skulle ta 14-15 mantimmar att ta tag i en sån bil. Vi är satta att prioritera narkotika-, vapen- och människosmuggling, säger Bengt Svensson, gruppchef för tullinspektörerna.

POLISEN HAR STÖRRE MÖJLIGHETER att syna en sådan bil närmare. Men inte främst på grund av mängden alkohol utan för att bilen är överlastad. För att en bil ska vara intressant för tullen ska den ha ett par tusen liter alkohol. Och då handlar det om lastbilar. Bara om det finns påtagliga misstankar, via tips eller underrättelseverksamhet, om att alkoholen ska säljas vidare stoppar tullen en fullastad skåpbil.

Tulltjänstemännen är frustrerade och uppgivna inför alkoholföloket. De efterlyser tydligare regler för hur privat respektive kommersiellt bruk ska definieras. Många bilförare förklarar sin stora last med att de ska ha en privat fest.

Under en dryg timme på eftermiddagen ser vi fyra bilfärjor tömmas. Varje färja har tre eller fyra skåpbilar med flera höga staplar ölflak synliga genom bakrutorna. Alla vinkas förbi. ■

TEXT: SVEN ROSELL

FOTO: ERIK MÄRTENSSON

Alkoholen väller in. Bengt Svensson medger att tullen blivit avtrubbad.

”Det skulle ta 14-15 timmar att ta tag i en sådan bil. Vi är satta att prioritera narkotika-, vapen- och människosmuggling”

BENGT SVENSSON,
GRUPPCHEF FÖR
TULLINSPEKTÖRERNA.

För eller av folket?

Gudrun Schyman(fi), Per Garthon(mp) och Per Bill(m) berättar om politikerrollen

Efter SSU-ordföranden Anna Sjäöins uppmärksammade sjöslag på en stockholmök har meningarna om huruvida en politiker får begå allvarliga misstag eller ej varit delade. Några medieröster har antytt att hennes beteende är folkligt på ett positivt sätt, att det gör henne till "en av oss". Men hur "mänsklig" får en politiker egentligen vara?

– Visst ska vi förtroendevalda vara människor av kött och blod, på gott och ont. Alla kan begå misstag, så också politiker. Vi ska inte vara några hycklande prakt-exemplar, med lik i garderoben, säger Gudrun Schyman, som varit jagad av medierna både för sitt alkoholmissbruk och för skattefiffel.

– Men det finns gränser för allt. Att köra full är inte okej. Inte heller att bli så berusad som Anna Sjäödin blev, oavsett vad hon sa eller inte sa. Det finns en tragik i att det finns tjejer som går på krogen och super sig redlösa och det finns en tragik i att vi hyllar berusningskulturen och kallar den för folkligt. Detta är en diskussion som behöver politiseras, för det ger så många negativa effekter; våld och kvinnoförtryck inte minst.

GUDRUN SCHYMAN (FI) menar att samtidigt som det är viktigt att värna om sin rätt att få vara just mänsklig med fel och brister – inte minst för att det faktiskt ökar trovärdigheten och närheten till väljarna – är det också viktigt att komma ihåg att man är vald av folket och att man har deras förtroende i fyra år framåt. Det

ska man vara rädd om. Det är en balansgång, inte alltid så lätt att hålla.

– Men att köra på fyllan och sedan skylla på att man är folkligt, är helt galet. Någonstans måste man dra en gräns. Så får man inte bete sig, säger hon.

PER GAHTON (MP), SOM själv åkte fast i en nykterhetskontroll, är inne på samma linje. Han anser att man kan få snubbla någon enstaka gång utan att bli scadvoterad, men att man generellt bör ta ett större ansvar än gemene man.

– Man är förtroendevald och man tar beslut som rör hundratusentals personer. Man är inte bara en privatperson, vem som helst. Så ja, politiker bör vara lite bättre än vanligt folk och bör föregå med gott exempel, det ligger i rollen. Man vill ju inte rösta på sin granne, utan på någon som står för höga ideal och kunskap, säger han och tillägger att man ju hoppas på att slippa bli utpekad resten av livet på grund av ett misstag, men att man inte kan ta det med en klackspark heller.

Han tycker att Karin Pilsäter hanterade efterspelet av sin rattfylla på ett bra sätt. Hon medgav direkt att hon hade



Ska politiker vara förebilder och föregå med gott exempel eller ska de vara som vi "vanliga dödliga"?

ISAK FRÖBERG, TROLLHÄTTAN



■ Jag tycker att politiker ska få vara mänskliga och begå misstag, inom rimliga gränser. Huvudsaken är att man inte

missköter sitt uppdrag eller bryter mot lagen. Jag anser att man måste skilja på den privata rollen och politikerrollen.

HANS GOTHEFORS, LULEÅ



■ Politiker ska vara som vi andra, jag vill inte ha övermänniskor. Annars blir de ju

broilers, överkliga personer som lever sitt eget liv, bortom vanligt folk.

JEFF WALLIN, NORRKÖPING



■ En politiker måste kunna gå ut och ta en drink, de är också människor. Men samtidigt är det viktigt att de betar sig korrekt och inte

bryter mot lagen. De har ju ett stort ansvar för många väljare. Jag tycker att de ska vara som vi andra – inom vissa ramar.

KRISTIN BOYE, UPPSALA



■ Politiker bör absolut vara bättre än vi andra! För att vi väljare ska kunna respektera deras beslut är det viktigt att de föregår

med gott exempel. Dessutom syns de överallt, det borde vara i deras eget intresse att skärpa sig och inte begå dumma misstag.

betett sig oacceptabelt. Till skillnad från Anna Sjödin som fortfarande hävdar att hon inte har gjort något fel, trots att hon uppenbarligen var väldigt berusad.

– Därför är Sjödin-frågan fortfarande het, medan stormen kring Pilsäter har bedarrat, menar Gahrton.

OCKSÅ PER BILL(M), som anklagades för att ha vinglat runt berusad med en barnvagn och dessutom attackerat en vakt, anser att politiker självklart bör föregå med gott exempel och ta ett personligt ansvar för varje handling.

– Det är viktigt att man tänker sig för en extra gång i allt man företar sig, eftersom man har väljarnas förtroende. Man blir ju alltid bedömd utifrån sitt uppförande, så det är något man måste tänka på. Jag funderar alltid över om det jag gör är rimligt och om det är något jag vill läsa om i tidningen dagen efter, säger Bill, men poängterar samtidigt att man inte får vara alltför annorlunda heller. Då kan trovärdigheten naggas i kanten.

– Ingen vill ju ha 349 korgossar i riksdagen precis! Men inte heller 349 skattefiff-lare. Politiker bör väl vara som folk är mest – men de måste bete sig lagligt och bra.

JUST BALANSEN MELLAN ATT vara kvalitativt överlägsen och folklig är något av kvintessensen av politikerförtroendet – och samtidigt det svåraste att leva upp till. Det hävdar Peter Esaiasson, professor i statsvetenskap.

– Vi vill gärna ha en elit som styr över oss. Politiker ska vara kompetenta och duktiga, och ha unika egenskaper. Men de ska också vara som vi. Då kan vi lita



PER GARTHÓN



GUDRUN SCHYMAN

”Ingen vill ju ha 349 korgossar i riksdagen precis!”

PER BILL, RIKSDAGSLEDAMOT FÖR MODERATERNA



PER BILL

på dem. Det finns en dubbelhet i detta, säger han.

Vad människor tycker är acceptabla eller oacceptabla beteenden hos politiker handlar mycket om våra egna ståndpunkter och kan inte sammanfattas på ett enkelt sätt, menar Esaiasson. Hur man ställer sig till Anna Sjödin eller Karin Pilsäter beror på var man står ideologiskt, vilket kön man har, hur gam-

mal man är och vad man tycker om krogbråk, supande och rattonykterhet. Det finns alltså ingen enkel sanning.

Däremot kan man konstatera att folkvalda politiker i dag inte är mer elitistiska än för 70-80 år sedan. Men de står längre ifrån vanligt folk nu än då. De bor oftast bättre - här kan man exempelvis jämföra Göran Persson och hans nya gods med Olof Palmes radhus i Vällingby – har högre lön och rör sig i andra kretsar.

– Att klyftan mellan folkvalda och vanligt folk växer är ett problem och det urholkar förtroendet. Därför rimmar det extra illa när en politiker begår allvarliga misstag eller beter sig dåligt. I synnerhet om de inte lever som de lär, utan kanske skattefiffar själva, samtidigt som de uppmanar folk att betala skatt. ■

Accent har sökt Anna Sjödin för en kommentar, utan resultat. Karin Pilsäter vill inte uttala sig mer i frågan om rattfyllan och Mona Sahlin, som köpt choklad för skattepengar, har inte gått att nå.

Ska politiker vara förebilder?

KRISTINA EKEBLAD, RÄTTVIK



■ Är man förtroendevald så är man ju inte anonym längre. Man måste bete sig bra och leva som man lär. Gör man inte det, så kan inte jag känna förtroende. Visst ska politiker kunna vara mänskliga, men jag tycker inte att de ska supa offentligt till exempel. Där går gränsen.

BERHANE TESFATION, STOCKHOLM



■ Politiker behöver inte vara förebilder, men de måste följa lagen. Sedan beror det ju på vad de gör. Att ta ett glas för mycket är okej, men inte att fiffla med kvitton.

Efter 22 år som riksdagsledamot (s) och 8 som vice ordförande i konstitutionsutskottet har Göran Magnusson bestämt sig för att lämna den politiska hetluften. Han lämnar också ordförandeskapet i riksdagens krympande nykterhetsgrupp.

Hur känns det inför sommarlovet?

– Det känns att jag står inför en stor omställning, säger Göran Magnusson. Svårt att säga hur det ska bli att inte längre vara lika efterfrågad och intressant. Det har ju varit mycket mediabevakning på sista tiden. Men det är mitt eget beslut att avgå nu, och jag ser fram emot att få vara hemma mera. Min fru Berit säger att hon också ser fram emot att se mig oftare.

Vilka frågor har du arbetat med?

– Jag började som ersättare i justitieutskottet och arbetade med kriminalpolitik, domstols- och polisfrågor. Det är intressanta områden, som har stor betydelse för många människor.

– Efter 13 år ville jag göra något annat, och då blev det konstitutionsutskottet.

Under alla år har han dessutom varit en av riksdagens ledande alkoholpolitiker och till exempel alltid försökt få med en passus om alkoholens roll i utlåtan- den om brottsligheten.

Vad är det som driver dig?

– Möjligheten att påverka! Jag har ända sedan barnsben varit samhällsintresserad. Jag är uppväxt i en folkrörelsefamilj, så det är väl naturligt. Det började i ungdomslogen och SGU, och sedan blev det partipolitik från det jag var 18-19.

– När kompisarna spelade fotboll, följde jag med pappa till kommunfullmäktige. Det var inte han som pushade mig, det skulle inte föräldrar göra på den tiden. Men jag var inte så bra på fotboll och tyckte att politiken var roligare.

I många år fanns två nykterhetsgrupper i riksdagen, socialdemokratiska nykterhetsgruppen och riksdagens nykterhets-



GÖRAN MAGNUSSON

FOTO: RIKSDAGEN

Blir det några nykterister kvar i riksdagen?

FAKTA/GÖRAN MAGNUSSON

Ålder: 67 år

Bor: Köping

Bakgrund: UNFs förste ordförande, kommunalråd i Köping, riksdagsledamot, ordförande i Våra Gårdar

Aktuell: för att han lämnar riksdagen och ordförandeskapet i riksdagens nykterhetsgrupp.

grupp. De samarbetade för det mesta, och 1991 gick de ihop. Göran Magnusson var den siste ordföranden i s-gruppen, och från 1994 har han varit ordförande i den sammanslagna gruppen. Som mest, under 40-talet, var drygt 40 procent av riksdagsledamöterna nykterister. Sedan 60-talet har andelen minskat för varje val, och nu är de bara några få procent.

Vad har nykterhetsgrupperna betytt?

– Grupperna har haft stor betydelse för kunskapsbildning och för möjligheten att få till stånd restriktiva beslut. Regeringen, oavsett sammansättning, gick inte gärna i frontalkollision med gruppen.

Han tycker att det är svårt att veta exakt vad som får opinionen att vända åt det ena eller andra hållet. Men en insats är han särskilt stolt över.

– Jag skrev en motion om alkoholpolitiken tillsammans med bland andra Maj-

Lis Löow och Evert Svensson inför beslutet om EES-avtalet i slutet av 80-talet. Den fick riksdagen att uttala att anslutningen skulle ske med bevarande av svensk alkoholpolitik.

– Det uttalandet var grundläggande även för förhandlingarna om medlemskap i EU några år senare, och det har spelat en roll som begränsande faktor, även om man kan ha många synpunkter på vad som hänt sedan dess med alkoholpolitiken.

Vad händer med nykterhetsgruppen?

– Det blir inte så mycket kvar av den nu när både jag och Nils-Erik Söderqvist försvinner. Vi har engagerat oss mycket i Alkoholpolitiskt Forum i riksdagen, och där finns 50-60 ledamöter med ett starkt engagemang för en restriktiv alkoholpolitik. Men helnykterheten kommer inte att ha många förespråkare.

Vad ska du göra nu när du blir ledig?

– Vi köpte en husbil förra sommaren, Berit och jag, och det enda vi har planerat är att vi ska ut och åka i den.

– Men helt ledig tänker jag inte bli. Jag har kvar ett par utredningar, Ansvarskommittén och Grundlagsutredningen.

Inom nykterhetsrörelsen råder det heller ingen brist på nya utmaningar för den som tycker att det är roligare att vara med och påverka än att spela fotboll.

EVA ÅHLSTRÖM

Personval gör politiker mer lyhörda ett valår

Fästa ögonen på de orimliga införselgränserna. Det är huvudfokus för IOGT-NTO på riksplanet under årets valrörelse. Och det spelar roll att nykteristerna ryter. Det säger i alla fall en som själv gjort det i sisådär 15 år utan att ge upp – Monica Ståhl från Bjurtjärn i Värmland.

Vi ses vid riksdagshuset i duggregnet vid ett av Monicas årliga besök i Stockholm. Hon tar ett vant grepp kring entrédörren. De riksdagsledamöter som kommer från Värmland uppvaktas i lite olika konstellationer ett par gånger per år.

Det är ett av de sätt Monica Ståhl använder för att påverka politiskt. Direktkontakt är viktig.

– Men media är också viktigt, säger hon.

Skriver hon inte själv debattartiklar, insändare eller pressmeddelanden så är det någon från medierna som själv hör av sig för att få alkoholpolitiska kommentarer.

– Det är så enkelt nu när vi har modern teknik som e-post och digitalkameror.

MONICA ÄR EN MÄNNISKA med många järn i elden. Hon gör det hon brinner för.

Hon är distriktsordförande för IOGT-NTO i Värmland, leder Värmlands läns nykterhetsförbund, är ledamot i kommunfullmäktige i Storfors för kristdemo-

kraterna och sitter som suppleant i landstinget i Värmland.

Men partipolitiken har kommit till på senare år, det är alkoholpolitiken som varit det centrala de senaste femton åren.

– IOGT-NTO står för kunskap och är en röst man lyssnar på, det är min erfarenhet genom åren. Vi har detaljkunskaper som politiker behöver höra och för det mesta också vill höra.

DET SENASTE KONKRETA exempel hon kommer på är frågan om spritskatten.

– Om inte vi och andra hade tagit fighten, uppvaktat förtroendevalda, debatterat i media och tryckt på hade spritskatten varit sänkt nu, menar Monica Ståhl.

Det är valår i år och det gör det lättare att opinionsbilda, anser hon.

Sedan personvalssystemet införts är partikandidater extra lyhörda för vad folk tycker. De behöver få fakta och kunskap – och behöver se och höra att många tusental i landet står bakom.



“IOGT-NTO står för kunskap och är en röst man lyssnar på, det är min erfarenhet genom åren.”

MONICA STÅHL

IOGT-NTOs politiska huvudfokus under valrörelsen, att sänka införselgränserna för alkohol, engagerar Monica Ståhl.

– Det är inte svårt att se hur orimliga

införselgränserna är för någon enda man pratar med. 230 liter alkohol är inte klokt som gräns. Gränsen för cigaretter från EU är fyra limpor och båda begränsningarna är till för att skydda folkhälsan.

DET HANDLAR OM ATT berätta just sådant för att förändra.

– En annan journalist jag pratade med i veckan blev helt förvånad. ”Varför berättar ni inte det här, ni i nykterhetsrörelsen?”, sa journalisten. Det säger mig att vi fortfarande har mycket kvar att göra, säger Monica Ståhl.

MÄRTEN GUDMUNDHS

Monica Ståhl har ägnat sig åt alkoholpolitisk påverkan i många år. IOGT-NTO har kunskap och trovärdighet hos politiker, menar hon.

FOTO: MÄRTEN GUDMUNDHS

Spelar alkoholpolitiken någon roll för hur du röstar?

Accent frågade några medlemmar i IOGT-NTO hur mycket partiernas alkoholpolitik spelar in när de röstar.

PER LÄMNADE PARTIET I PROTEST



■ Att alkoholpolitiken är viktig för Per Bengtsson i Kallinge har han redan visat med eftertryck. Han

har varit aktiv socialdemokrat men valde att lämna partiet när han tyckte att alkoholpolitiken blev för liberal och ledande företrädare inte ville ta problemen på allvar.

– Jag kan inte längre arbeta aktivt i ett parti som medvetet vill besluta att ytterligare ett stort antal människor ska dö av alkoholrelaterade sjukdomar, säger han.

– ”Försök påverka inifrån”, sa ledande medlemmar till mig i Blekinge. Jag har tagit upp frågor inom partiet och på en distriktskongress. Min sista fråga handlade om införselkvoterna, och svaret jag fick gjorde mig inte glad. ”Det är en komplicerad fråga”, var svaret. Det var allt. Vad kan jag då vara med och påverka, när frågorna sopas under mattan?

En annan fråga som avgör hur Per Bengtsson röstar är solidariteten med människor i andra länder och med dem som kommer hit som flyktingar.

– Framför allt tänker jag på de barn som är eller blir sjuka när de kommer till Sverige, men även på de barn som idag far illa och mår dåligt här. Enligt FN:s barnkonvention ska man se till barnens bästa vid beslut i frågor som rör oss alla. Detta efterlevs inte idag!

– Det parti som jag nu kommer att arbeta med har folkhälsöfrågorna i fokus. Det har gjort det lätt för mig att fortsätta vara aktiv och få en möjlighet att göra min röst hörd när det gäller alkohol- och narkotikapolitik.

EVA ÄHLSTRÖM

SOFIA IVARSSON, MÖLNLYCKE



■ – Jag tror ju på ett samhälle utan droger, och när jag röstar visar jag vilket samhälle jag vill ha. Så

ja, alkoholpolitiken är en av de viktigare frågorna när jag väljer hur jag ska rösta!

ANDERS RINGNÉR, UMEÅ



■ – Alkoholpolitiken är en viktig fråga, men samtidigt bara en av flera faktorer som avgör hur jag röstar. Den viktigaste alkoholpolitiska frågan just nu är att Sverige måste höja skatterna, så något parti som föreslår det kan jag tänka mig att rösta på.

ANJA RAGNARSSON, UPPSALA



■ – Det här är mitt första riktiga val, så jag kan inte bara gå på rutin. Jag väger mellan partierna på vänsterkanten för det är de grundläggande politiska idéerna som är viktigast för mig. Men alkoholpolitiken är en av de sakfrågor som har stor betydelse för mitt val. Sen tänker jag nog vara lite taktisk och påverkas av vilka personer som står på listorna också.

LIV HAGBERG, KARLSTAD



■ – Naturligtvis är alkoholpolitiken viktig! Jag kommer att läsa in var de olika partierna står när det gäller denna fråga.

Sajten där politiker kan visa var de står i drogfrågorna

www.drogfrittval.se

■ Sajten drogfrittval.se ska göra drogfrågorna tydligare i höstens val. Där ska Sveriges alla politiker få en chans att visa var de står i alkohol- och narkotikafrågor inför valet.

– Politiker får själva lägga in information om sig själva, säger Kjell-Ove Oscarsson, Sveriges landsråd för alkohol- och narkotikafrågor, som ligger bakom satsningen.

Nu vill han sprida informationen om att sajten finns till så många politiker som möjligt. – Här behöver vi allas hjälp att lyckas, säger Oscarsson. ■



Gotska Sandön

Ett sandslott innanför havets murar

Som pricken över i ligger Gotska Sandön utslängd i havet norr om Gotland. "Östersjöns pärla, en av Sveriges skönaste klenoder", skrev författaren Albert Engström om ön redan 1926. Än idag stämmer den beskrivningen.





Sanden reser sig upp från havet på Gotska Sandön. Och i sanden har gräs, mossor och skog brett ut sig över nästan hela ön.

Efter en tre timmars guppig färd över Östersjöns vatten anländer den lilla båten till Las Palmas. Nej, det är inte huvudstaden på Gran Canaria som avses, utan en del av den tre mil långa stranden som sträcker sig runt Gotska Sandön. Det finns inga bryggor så båten kör helt enkelt upp på strandbanken. Med hjälp av ramper som liknar dem som används till flygplan tar sig passagerarna iland.

Sandstranden sträcker sig brant från vattenbrynet flera meter upp mot den mötande skogen som, trots namnet, är den del som dominerar ön. Den homogena tallskogen täckt med en matta av renlav, ljung och skogsmossor står i bjärt kontrast till strandlivet där ögat obehindrat kan skåda ut över det öppna havet.

SEDAN 1963 ÄR GOTSKA SANDÖN en nationalpark, men har en lång historia med både ekonomiska och militära inslag. Trädfällning och fåruppfödning är några av de näringsgrenar som fick folk till ön. Militära kvarlämningar syns också här och var, både mer moderna och äldre. På södra sidan finns ryska kyrkogården och de ryska kanonerna som härrör från en förlisning av ett ryskt krigsskepp i början av 1800-talet då många sjömän omkom. Idag bor inga människor på ön, förutom de tillsynsmän som arbetar där under delar av året. Och

det är förbjudet för gäster att bo där längre än sju dygn i sträck.

När båten lägger ut är länken till vardagslivet bruten. Det finns ingen affär eller kiosk på ön. Allting man ska äta eller dricka måste man ha med sig. En viss kondition, rörlighet och styrka krävs också för att kunna ta sig fram. Det finns inga transportmedel, förutom den traktor som tar det bagage som gästerna inte kan bära – och tillsynsmännens två jeepar. Och båten gör sina strandhugg flera kilometer – ibland ända upp till nio kilometer beroende på vart vädret tillåter landstigning – från lägerplatsen som ligger på norra sidan av ön. Vilket är enda stället det är tillåtet att bo. Där kan man välja att sova antingen i stuga, i masslogi eller i tält – som man så klart bokat innan, och det är bra att vara ute i god tid. För att komma till lägerplatsen är det bara att gå, i sanden längs strandkanten, eller på någon av de stigar som korsar ön i alla riktningar. I vilket fall som helst är det ett rejält arbetspass.

FÖRUTOM MÅSAR OCH EN och annan kringströvande gäst så möter man inte mycket liv på ön. Det finns bara ett fyrfota djur och det är haren, och så en och annan mindre fågel. Insekter finns det däremot lite fler av, varav ett tiotal arter som inte finns någon annanstans i Norden. Den stora rariteten är skalbaggar, med smedsbocken i spetsen. Den ►





Solnedgången målar havet och sanden med sina färger.

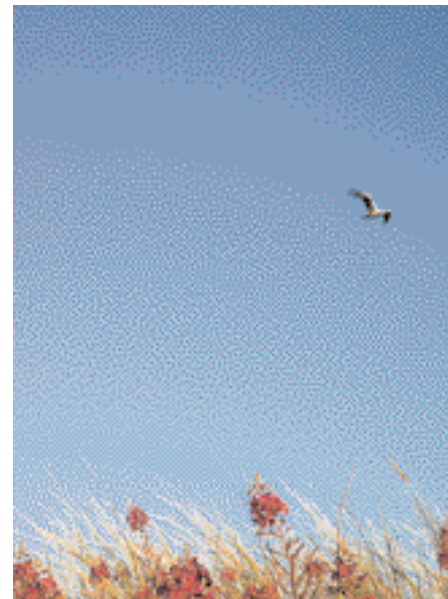


På kvällar och tidiga mornar visar Gotska Sandön sin magiska sida som bäst.

- kan bli hela sju centimeter lång. Och räknar man havet till ön så finns även sälarna, som har sin alldeles egen plats, Säludden, där de ligger och solar sig på klipporna. Men kikare behövs om man vill se mer än några prickar, sälarna omgärdas av en skyddszon på några hundra meter.

Vill man verkligen få ut hela spektrumet av vad Gotska Sandön har att bjuda så ska man gå upp med och gå och lägga sig med solen. Vilket inte ger många timmars sömn i mitten av sommaren, men man får sova när man kommer hem. När man vid tre-fyra- tiden på morgonen ensam vandrar genom tallskogens tystnad och ser solen leta sig in mellan furor och kronor kommer lätt en evighetskänsla över en – att så här har det alltid varit från tidernas begynnelse. Samma sak när man på norra sidan av ön på kvällen ser solen gå ned och måla havet och sandbankerna med sina strålar.

Då konstaterar man att Albert Engström hade rätt. ■



Samhällsengagemanget utmärker allt radiochefen Peter Örn gör och har gjort i sin "karriär i sidled", som han kallar det. Hans far var nykterhetskämpe och med åren har han själv blivit nykterist.

Cirkeln är sluten

Mötet med Peter Örn, den högste chefen för Sveriges Radio börjar något överraskande.

– Jag har haft en fantastisk helg, säger han medan vi tar plats vid ett hörn av det stora sammanträdesbordet som dominerar styrelserummet.

Han berättar att han deltagit i firandet av SGUs 100-årsjubileum, inbjuden som "företrädare" för sin far Göte Peterson, som var förbundsordförande i SGU på 1950-talet.

– Jag har inte växt upp med honom, men han var min far. Och nu fick jag träffa hans vänner och medkämpar, höra deras berättelser om Göte. De talade om honom med så mycket värme och kärlek.

Sedan några år är han också själv medlem i IOGT-NTO.

– Min far var nykterhetskämpe, och med åren har jag själv blivit nykterist. Vid kongressen i Jönköping fick jag frågan om jag ville bli medlem, och då kändes det rätt.

– Det slutar cirkeln på något sätt. Ett ställningstagande för min fars arv – och för nykterheten i en tid när man är omgiven av alkohol överallt.

I STYRELSEKAMMAREN ÄR VI omgivna av en imponerande samling allvarliga män, som alla varit ordförande i Sveriges Radios styrelse. Är det roligt att vara radiochef? Frågan ställer sig själv efter mötet med de inramade beslutsfattarna på väggarna.

– Ja! Det är kul varje dag, säger Peter Örn glatt och

låter nästan som en reklambroschyr – eller jingel som det kallas i radion: Ett spännande jobb, ett spännande företag. Landets viktigaste medieföretag. En kreativ organisation med kreativa människor.

– Det är ett roligt uppdrag också i mitt eget liv, förklarar han sedan, lite allvarigare. Det förenar mycket av det jag tycker om och som är viktigt för mig – samhällsfrågor, starkt engagerade medarbetare, teater och annan kultur, internationell utblick.

Men alla sidor av jobbet kan väl inte vara roliga?

– Den administrativa sidan är väl inte alltid så kul, erkänner han. Och visst blir det väl mötestungt ibland. Men jag försöker motverka det genom att röra mig mycket ute i verksamheten.

DEN HÄR VÅREN HAR NOG varit ovanligt mötestung, och periodvis konfliktfylld, på grund av de stora förändringar som är på gång inom Sveriges Radio. Debatten har handlat om ny utbudsstrategi, ny kanalprofil och minskning av antalet anställda.

Syftet med alla förändringarna är enligt Peter Örn att Sveriges Radio ska finnas för alla, ha ett publik- och lyssnarperspektiv.

Den största förändringen – och den som väckt mest motstånd inom företaget – är att dra ner på den egna produktionen och lägga ut mer på frilans, utanför Sveriges Radio. Kritiken från de anställda är hård mot att man gör sig av med egen kompetens och blir beroende av utomstående företag.

Men Peter Örn är övertygad om att förändringarna ska ge bättre program och locka nya lyssnare. ►



XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX



FAKTA/ PETER ÖRN

■ Ålder: 52 år

Familj: Fru och två barn, 17 och 15 år

Bor: Stockholm

Arbete: VD för Sveriges Radio sedan 2004

Bakgrund: Partisekreterare i Folkpartiet 1985-94, generalsekreterare i Svenska Röda Korset 1994-2002, VD för Riksteatern 2002-2003

Fritidsintressen: Läsa, göra saker tillsammans med familjen – gå på teater, bio, kafé.

Favoritprogram i radio: Växlar från en vecka till en annan, just nu Deluxe och Hej domstol i P3, på morgnarna nyheter och klassisk musik i Aurora.

– Det är viktigt att vi närmar oss dem som inte lyssnar idag. Yngre – framför allt yngre kvinnor - och människor med invandrabakgrund. De betalar också för det vi gör och har rätt att förvänta sig något av oss.

– Vi vill stärka människors medborgarskap, ge dem redskap för att engagera sig. Det är vår passion och vår drivkraft. Därför ska vi lägga mer pengar på innehållet och undvika onödig administration och byråkrati.

Detta ska enligt Peter Örn bidra till att utveckla "public service", som är Sveriges Radios uppdrag.

– Det är att finnas till i allmänhetens tjänst. Vi finansieras av lyssnarna, inte av reklampengar, och ska stå fria från politiska och ekonomiska intressen.

– Det är politikerna som bestämmer ramarna men vi som fyller dem med innehåll. Det är medborgarnas radio, inte statens, och det måste vi se till att slå vakt om hela tiden.

INNAN PETER ÖRN BLEV RADIOCHEF har han varit partisekreterare i Folkpartiet, generalsekreterare för Svenska Röda Korset och VD för Riksteatern.

– Jag brukar säga att jag gjort karriär i sidled, säger han och skrattar. Inte medvetet, det har bara blivit så. Men alla steg bygger på mitt engagemang, och jag har bejakat de möjligheter jag fått.

– Och jag har förstås tagit med mig det jag lärt mig längs vägen. Jag hade visserligen ingen publicistisk erfarenhet innan jag kom till Sveriges Radio, men jag har levt med media i alla mina jobb.

Han kan ändå se en röd tråd, som förenar de olika uppdragen:

– Ett samhällsengagemang och möjligheten att få arbeta med starkt engagerade människor går igenom allt vad jag gjort.

Frågan om hur han vill beskriva sig själv är uppenbarligen inte lika lätt att svara på som de frågor som handlar om hans jobb.

– Levnadsglad, säger han efter en stunds betänketid. Levnadsglad, nyfiken – och otillräcklig.

Och engagerad?

– Ja! Jag har varit engagerad i folkrörelse- och samhällsfrågor i hela mitt liv.

Bland dem som arbetat eller arbetar med honom går åsikterna isär om Peter Örn som chef, inte minst när verksamheten ska förändras. Som person är han mer allmänt uppskattad. "Han är en varm människa", säger en som arbetat nära honom. "Han ställer upp när man ber om råd och hjälp, även när han har mycket att göra", säger en annan. "Och han kan ta kritik."

När han blev radiochef, tänkte han först behålla medlemskapet i Folkpartiet. Men det blev ohållbart.

– Jag är inte längre medlem. Jag insåg att det inte

gick att förena med det här jobbet i ett företag som har till uppgift att göra oberoende granskning av den politiska makten. Men det var inget lätt beslut, även om det var nödvändigt, att lämna partiet efter mer än 30 års medlemskap.

Frågan om vilka frågor han tycker är viktigast i årets valrörelse väljer han att missförstå.

– För oss på Sveriges Radio gäller det att se till att människor i Sverige får bred och allmän information om valrörelsens frågor och att granska de politiska aktörerna. Särskilt viktigt är det att människor med invandrabakgrund får veta vad valet gäller så att de kan rösta.

DEN SVENSKA ALKOHOLPOLITIKEN har i stort sett varit bra, tycker Peter Örn.

– Det har funnits en insikt om att man måste minska tillgängligheten och informera om riskerna.

Han har också, inte minst när han funderat över sin far och hans insats, haft anledning att titta närmare på nykterhetsrörelsen.

– Den har spelat en viktig roll i förändringen av det svenska samhället, säger han allvarligt. I arbetet med att undanröja fattigdomen och det sociala arvet – och som folkrörelse. Nykterhetsrörelsen har skäl att vara stolt!

Vid SGU-jubileet, som han återkommer till, lärde han sig att nykterhetsrörelsen också varit en idrottsrörelse och gjort insatser för sjuka barn. Som ordförande i styrelsen för Radiohjälpen känner han också till IOGT-NTO-rörelsens internationella arbete.

– Föreningsverksamheten var och är en skola i demokrati, respekt för andra och tolerans. Idag har samhället övertagit ansvaret för utbildningen, men folkrörelser och politiska partier spelar fortfarande en viktig roll.

Den lilla fritid Peter har är han helst med familjen.

– Jag springer inte så mycket som du ser, säger han med en gest mot den väl tilltagna midjan. Men vi promenerar gärna tillsammans, går på teater och bio. Och på kafé! Det är en av mitt livs passioner. En dubbel espresso med italiensk finess, det är en ren njutning – på gränsen till missbruk.

Men det är inte bara kaffet i sig som lockar utan lika mycket kaféerna

– Det är något speciellt med kafélivet, pausen och känslan av att vara anonym samtidigt som man är en del av något större. Samtalen som man kan lyssna på i smyg.

En avslutande fråga om radiochefens favoritprogram besvaras diplomatiskt med att det växlar från vecka till vecka. Men just den här veckan är det, vid sidan av nyheter och klassisk musik, Deluxe i P3.

– Och Hej domstol i samma kanal. De skojar ofta om mig. ■

"Jag brukar säga att jag gjort karriär i sidled. Inte medvetet, det har bara blivit så. Men alla steg bygger på mitt engagemang, och jag har bejakat de möjligheter jag fått."

PETER ÖRN



Träffsäker vardag i samtiden

FINNS DET LIV PÅ MARS?/AV INGER EDELFELDT/NORSTEDTS När Joni fyller 45 bestämmer hon sig för



att det är dags att lämna tonårstiden bakom sig. Tonårstiden innebär för Joni, först och främst en gränslös dyrkan av idoler som David Bowie och Morrissey men även alla minnen av bästa vännen Magdale-na som begick självmord. Joni tycker att hon har stannat i växten trots att hon har barn och jobb på Vivo. Hon drömde om en karriär som musiker och skuldsatte sig upp över öronen då hon tog lån för att spela in en demoskiva som ligger och samlar damm i garderoben. Nu är det dags att skaffa sig realistiska förväntningar och ett välordnat liv, helst också en pålitlig plastpappa åt dottern. Joni inleder därför ett förhållande med arbetskamraten Niklas. Niklas är ensamstående pappa och försitter aldrig ett tillfälle att framhålla hur allvarligt han tar på föräldrarollen och stöttar Joni när hon ska bygga upp sin nya, mogna personlighet genom att komma med små tips och infalls-vinklar ur sitt vuxna perspektiv. Men ju mer Joni anstränger sig för att lämna det förflutna bakom sig desto mer gör det sig påmint, och Magdalena börjar hemsöka henne i tankar och drömmar. Detta är en typisk Edelfeldt-bok i ordens positiva bemärkelse, full av träffsäkra vardagsskildringar av samtiden.

Joni som känner sig så otillräcklig är i själva verket en underbart klok och insiktsfull person med mycket (Edelfeldtsk) humor och självironi. Man får lust att säga åt henne att sträcka på sig och inte lyssna på tråkmånsar som Niklas som tror att de har förstått något om livet. Heja Joni, och heja Inger Edelfeldt!

ANNA LUNDBÄCK



Melvil Poupaud som den dödsjuke Romain.

Rätten att bestämma sina dagar

TIDEN SOM FINNS KVAR/FRANSK FILM MED JEANNE MOREAU, MELVIL POUPAUD OCH VALERIA BRUNI-TEDESCHI Vad skulle du göra om du fick veta att du bara har några månader kvar att leva? Resa jorden runt och leva livet kanske någon skulle svara. Men de flesta skulle antagligen välja att tillbringa sina sista dagar med nära och kära, knyta ihop säcken och finna ro och försoning. Romain, en ung och framgångsrik homosexuell modefotograf, gör precis tvärtom.

När han får veta att han lider av en obotlig hjärntumör tänker han först att han måste berätta för sina närmaste. Men tillfället glider honom ur händerna på en familjemiddag, där han, i stället för att berätta, får ett vredesutbrott. Familjen förstår ingenting och blir ännu mer förbryllad när

Romain helt drar sig undan alla kontakter. Den enda som får veta är hans farmor. Annars är han helt ensam med sina tankar, sin dödsångest och sin alltmer vacklande hälsa.

Så varför gör han detta? Ja, kanske för att han själv vill ta kommando över sina sista dagar, i stället för att låta familjens medlidande och sorg prägla tiden som finns kvar. En historia i historien om en kvinna som ber honom bli far till hennes barn, då hennes make är steril, känns lite tillrättalagd (genom barnet får ju Romain ett fortsatt liv – tänk så lägligt!).

Men annars är ”Tiden som finns kvar” en ganska vacker film om rätten att bestämma hur vi vill leva – och hur vi vill dö.

MARIA ZAITZEWSKY

En megavanlig kvinna

MITT LIV SÅ HÄR LÅNGT/JANE FONDA/BROMBERGS Hon är en megastor filmstjärna, som är känd för allt ifrån workout-videos till politisk aktivism. Nu, när hon närmar sig de 70, har hon sammanfattat sitt innehållsrika liv i en självbiografi, som man knappt kan lägga ifrån sig. Boken är indelad i tre delar, med bas i



självutlämnande biografi. Man kan bara beundra denna starka och uppenbart intelligenta kvinna som under hela sitt liv har använt sitt kändisskap för att förändra och förbättra världen. Samtidigt förvandlades denna

målmedvetna kvinna till en undergiven hustru, så snart hon träffade en ny man. Hon formade sig till den kvinna hon trodde att hennes män ville att hon skulle vara, men glömde att ta reda på vem hon själv var. Jane Fondas självbiografi är ett bokslut över en ganska så vanlig kvinna, som hela sitt liv har sökt bekräftelse och kärlek och som längs vägen också har utträttat stordåd.

MARIA ZAITZEWSKY

Berättarglädjen växer i år

Man kan höra en knappnål falla när Lisa Killander-Braun inför publik börjar berätta om sin bufflige arbetskamrat Åke – som till sist faller på eget grepp. Skratten är många och den lilla knorren på slutet är både dråplig och tragisk på en och samma gång. En kvart håller hon på innan det är dags för nästa historia; denna gång är det Pelle Olsson som humoristiskt och inlevelsefullt berättar om när han var på väg till London för att göra ett reportage om engelsk narkotikapolitik. Publiken på Café-Galleri Auguéli i Stockholm är med. Välviljan är påtaglig, för det här med berättarkvällar är spännande och kul! De som vill berätta en historia sätter upp sig på en lista, övriga lyssnar. Berättarnätet Öst står som arrangör.

I år är det officiellt berättarår och överallt bildas nya nätverk. Förra året bildades berättarnätet Sverige, som är rikstäckande. Men berättarnätverk har funnits i minst femton år. På Skeppsholmen i Stockholm finns ett berättarcafé dit vem som helst kan komma och berätta en historia. Och i Ljungby har man varje sommar en berättarfestival, i år 16-20 juni. Hela bygden har utsetts till sagobygd, med det muntliga berättandet i fokus. Är detta ett gammalt fenomen som börjar få fäste igen?

– Ja, det har helt klart blivit ett uppsving och ett ökat intresse, säger författaren Pelle Olsson, som var med och bildade berättarnätet Öst.

HAN TROR ATT DET KAN HANDLAR om en motkraft till det passiva tevetittandet och ett behov av att umgås på ett mer gammeldags sätt. I vår splittrande tid, där man mest samtalar fragmentariskt, kan det kännas skönt att få tala till punkt och att bli lyssnad till utan att bli avbruten för frågor eller diskussioner.

– Detta är också någonting som alla kan bli bra

på ganska snabbt. Genom att berätta muntligt gör vi våra röster hörda och vidgar yttrandefriheten. På det personliga planet lär man sig att ta ordet och säga ifrån, vilket kan vara en fördel både hemma och på jobbet. Dessutom är det en kick för egot! Det är härligt när allt flyter, när man har publiken med sig och blir så inspirerad att man tar ut svängarna och vågar experimentera.

Kommunikationen och interaktionen med publiken är också en glädje med det muntliga berättandet. Man får omedelbar respons.

PELLE POÅNGTERAR ATT BERÄTTANDE inte alls är det samma som att läsa en novell högt eller framföra en monolog.

– Det handlar ju inte om att gå in i en roll, utan om att vara sig själv och berätta fritt utan manus. Man bör vara väl förberedd och veta vad man har att berätta. Men om man har gjort berättelsen till ”sin”, så brukar det inte vara några problem. Kanhända glömmer man något, men det gör inte så mycket. Huvudsaken är att poängen kommer fram.

Lisa Killander-Braun och Lisbet Heidebäck har berättat inför publik under flera år. Men de är fortfarande en smula nervösa.

– Jo, det är lite som att stå en trampolin. Det är en häftig känsla, en utmaning varje gång. I början var jag rädd att få black-outer, men numera går det bra. Det viktigaste är ju att man verkligen vill berätta sin historia och att man har tränat genom att berätta för vänner till exempel, säger Lisa och får medhåll av Lisbet, som tycker att detta är fantastiskt kul.

– Hur dåligt man är mår när man kommer hit, så mår man alltid bättre efteråt. Jag gillar orden och magin som uppstår när man använder sin röst och får respons från publiken. ■



Jörgen Bodner är skådespelare och berättare. Här drar han en historia om en varulv.

”Kanhända glömmer man något, men det gör inte så mycket. Huvudsaken att poängen går fram.”

PELLE OLSSON

HALLÅ DÄR... HASSE "KVINNABÖSKE" ANDERSSON



FOTO: XXXXXXXX

Hasse ”Kvinnaböske” Andersson. Vinnare av Hillesgårdspriset, det första någonsin.

Grattis, hur känns det?

– Fantastiskt roligt! Väldigt kul att vinna ett pris för medmänsklighet. Jag känner mig hedrad.

Varför just du?

– Jag vet inte exakt, men jag har ju jobbat med förståndshandikappade och är

särskollärare i botten. I och med min musikkarriär har jag hållit kvar kontakten med den världen och har spelat mycket på sjukhus och vårdhem.

– Det har gått bra för mig, då vill man gärna ge tillbaka lite till dem som inte har möjlighet att komma och se mig.

Man får inte glömma bort att vara medmänniska, även om man är framgångsrik.

Vad ska du göra för pengarna, 50 000 kronor?

– Jag tar nog med min fru på en resa till Indien. Jag behöver vila upp mig och ha det skönt efter en period med hälsoproblem.

Vad ska du göra i sommar?

– Det blir lite spelningar på festivaler och så spelar jag i en fars i Degerfors. Det är fjärde sommaren i rad jag är med. Det ska bli kul!

MARIA ZAITZEWSKY

Val varje dag

Det finns en klyscha som säger att varje tiomilavandring börjar med ett steg. Men ingen rök utan eld, så också med denna sanning. Om vi kunde dela upp världen som den ser ut idag i sina minsta beståndsdelar ända ned till atomer och kvarkar, så skulle vi ändå inte kunna förklara varför den ser ut som den gör.

Men vi förstår att de måste finnas något som driver den framåt och håller ihop den.

Vi förstår också att det är långa kedjor av händelseförlopp som leder oss genom historien fram till idag. Från Big-Bang via solens och jordens formande till cellens uppkomst via amöbor, dinosaurier, apor och neanderthalare så står vi här idag. Evolutionsläran lär oss att det är varje liten anpassning till omgivningen som skapar en förändring på lång sikt i en mineral, i en växt, en djurart eller i människan.

MEN NÅGONSTANS PÅ VÄGEN hände något. Den omedvetna anpassningen byttes långsamt men säkert ut mot förmågan till mer eller mindre medvetna val – och hux flux (ur ett kosmiskt perspektiv) hade vi den tänkande människan på jorden. Utrustad med det starkaste vapen som någonsin funnits – den fria viljan.

Genom förmågan att välja sina handlingar snabbade människans utveckling upp i kvadrat och hon tog sakta men säkert jorden i besittning. Från att ha varit naturens och djurens offer, blev människan dess herre.

Detta gäller också i vårt lilla personliga liv när vi går från nyfödd till vuxen människa. Eftersom vår möjlighet att välja –

den fria viljan – är vår största kraft, är det också vår dyrbaraste ägodel. Varje gång vi överlåter vår fria vilja till någon annan att bestämma över den ger vi bort vår egen kraft. När vi låter andra människors idéer, åsikter, tyckanden och handlingar bestämma våra egna tappar vi bort oss själva. Samma sak när vi låter droger, vanor, belöningar och bekvämlighet styra våra val. Vi blir robotar med knappar som kan tryckas på så att vi går dit andra vill – utan att vi ens förstår det. Vi tror oss vara fria för att vi flyter med strömmen.

TILLBAKA TILL BÖRJAN. Till varför världen ser ut som den gör. Om vi kunde se det, så skulle vi se att vår värld byggs upp av och hålls samman av de till synes små val vi gör varje dag: det vi säger, köper, inte säger, inte köper, låter bli att tänka, läsa och göra. Eller tvärtom – det vi inte förstår att vi tänker för att vi tror att vi är vår tanke – som kanske egentligen är någon annans – vår partners, pappas eller partiets kanske? Det är dessa små val som bygger upp vår egen värld och tillsammans vår gemensamma värld.

Det är den fria viljan som är demokratins kärna – varje människas rätt (och skyldighet) att utan otillbörlig påverkan från någon annan kunna välja fritt efter bästa förmåga.

Och det vi en gång har valt måste vi välja om ifall det ska bli någon förändring. Vi möts hela tiden av det förflutnas val, våra egna och andras. Det val som till exempel Sverige gjorde som nation för 500 år, 100 år, 50 år, 20 år och 10 år sedan får vi möta effekterna av nu. Om vi bara förstod det. Världen ser ut som den gör för att vi valt att den ska se ut så. Det finns ingen utveckling utan vår val, utvecklingen sker genom vår val – inte vid sidan om dem.

Hur vill du att ditt liv ska se ut, Sverige ska se ut, Europa ska se ut, världen ska se ut? Även om det kanske dröjer 50 år så påverkar ditt val idag framtiden. Vilken tandkräm du väljer i snabbköpet, vad du säger till din granne eller vilket parti du röstar på i riksdagsvalet till hösten.

Vi är idag de val vi gjort tidigare och vi är i morgon de val vi gör idag. Det är bara att välja. ■

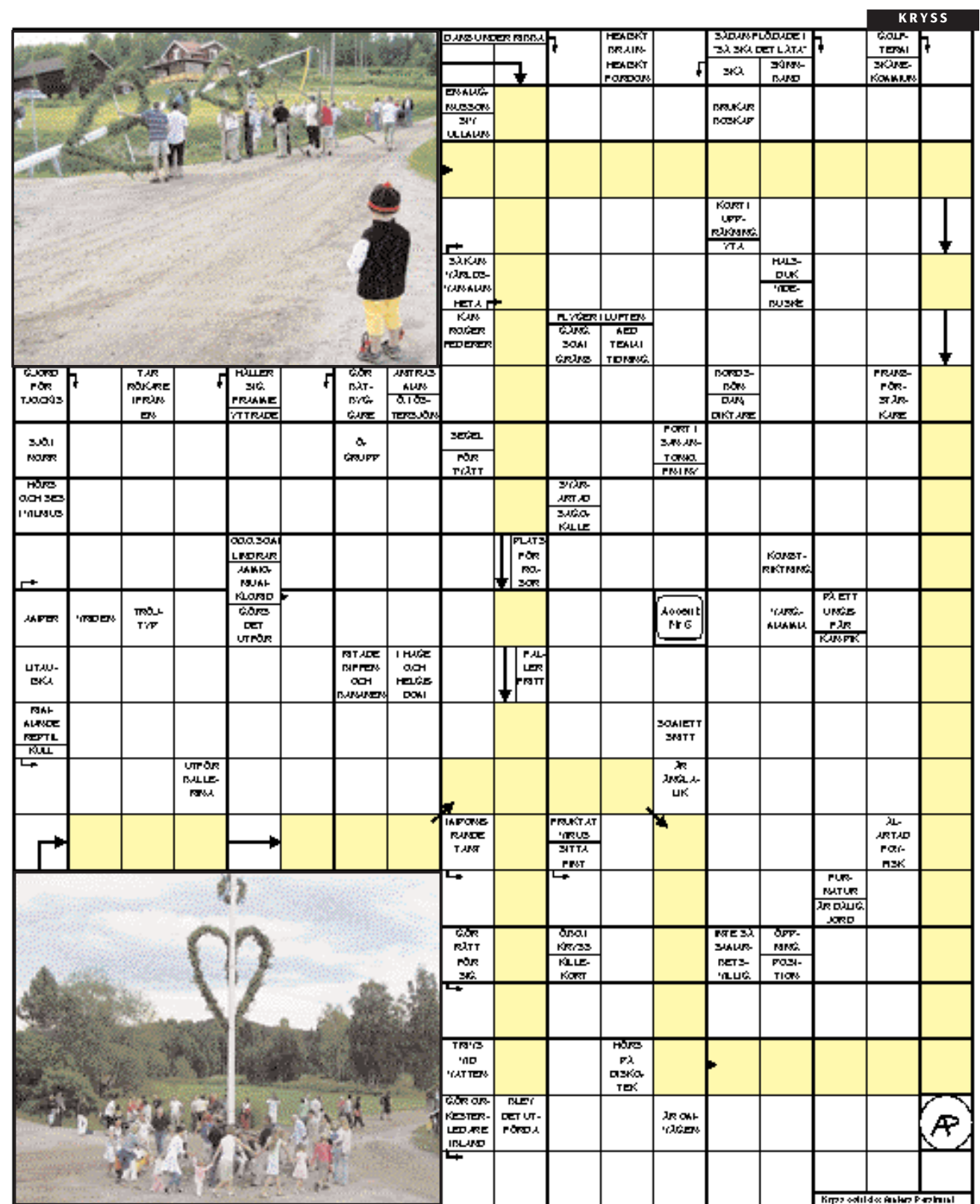
*“Vi tror oss vara fria
för att vi flyter
med strömmen.”*



Patrik Sandström

VINNARE KRYSS 3/06

Första pris, tre Miljonlotter, Eva Larsson, Munkebo, Ambjörby. Sidovinster, varsin Miljonlott: Evald Vestberg, Västerås, Olle Bergman, Råneå, Per Ericson, Kyrkhult, Birgitta Israellson, Vännäsby, Carin Ottensjö, Vännäs, Ture Furutorp, Västra Torup, N Göran Nordqvist, Sundsbruk, Berit Lindgren, Mariefred, Willy Lindfors, Byske, Anne-Marie Schultz, Vänersborg. Gratulerar!



Kryss 5/06

Miljonlotter att vinna. Tre lotter vinner förstapristagaren, en lott vardera får de tio som närmast har tur i dragningen.
Skicka in lösningen till Accent, Box 128 25, 112 97 Stockholm
senast den 15 juli 2006. Märk kuvertet Kryss 5/06.

Namn.....

Adress.....

Postadress.....

5/06 **accent** 41

Positivt att vara medlem

Nya medlemmar vill bidra på olika sätt

Hur har det gått för Maria Jonsson, Fahreta Jahic och Conny Söder? De är tre av de över 12 000 som blev nya medlemmar i IOGT-NTO förra året. För några månader sedan berättade de i Accent om sina förväntningar. Blev det som de tänkt sig?



– Gemenskapen är det bästa med IOGT-NTO, sa **MARIA JONSSON** i början av året – och det tycker hon fortfarande. – Man känner sig hemma, säger hon nu.

Maria är inte bara ”vanlig” medlem utan har också fått jobb för en tid hos IOGT-NTO i Örnsköldsvik. Hon är engagerad i det sociala arbetet, tillsammans med Thomas och Monica Johansson, och jobbar mycket med barnen i Junis.

– I helgen ska jag delta i en utbildning om ”Huskuren”, berättar hon. Det är ett material som Monica Johansson har gjort, och som handlar om kommunikation i familjer med missbruksproblem.

– Efter utbildningen hoppas jag själv kunna hålla i sådana kurser för familjer där man har svårt att prata med varandra.

Maria tycker att IOGT-NTO i Örnsköldsvik har varit bra på att ta hand om både henne och andra nya medlemmar och få dem att känna sig välkomna. Hon skulle också gärna själv vara med och värva fler, men hittills har hon haft fullt upp ändå.

På frågan om det är något hon är kritisk mot och skulle vilja ändra på svarar hon först nej.

– Men det är klart att det finns ett ”vi och dom”-tänkande ibland, säger hon sedan. De som aldrig har druckit har lite annat synsätt än de som kommer från ett

eget missbruk eller som anhöriga till missbrukare. Ibland är de ”gamla” medlemmarna lite för rädda för nytänkande.

– Vi kan prata om det ibland, men det är sällan något problem.



CONNY SÖDER, pastor i Pingstkyrkan i Kumla, förklarade direkt att han inte tänkte engagera sig i IOGT-NTOs aktiviteter. Han gick med för att ge

nykterhetsrörelsen fler medlemmar och därmed en starkare röst i samhället. Den inställningen har han inte ändrat.

– Jag har inte fått större känsla för organisationen och det lokala arbetet. För mig är det själva medlemskapet och vad det står för som är viktigt.

”Men det är klart att det finns ett ’vi och dom-tänkande’ ibland .../ men det är sällan något problem.”

MARIA JONSSON

Något som Conny Söder verkligen brinner för är att värva fler frikyrkliga medlemmar till IOGT-NTO. Det har han redan gjort så bra att han fick delta i förbundets resa till Vietnam för de duktigaste värvarna.

– Jag har värvat 110-120 medlemmar sedan jag själv gick med förra sommaren. Och det ska bli fler! I sommar ska jag vara med på flera kristna konferenser, där IOGT-NTO är med. På Hönö ska vi till exempel stå utanför Ica hela veckan för att prata med folk när de handlar.

Även om han inte är särskilt intresserad av föreningsverksamheten, är han förvånad över att ingen från lokalföreningen hört av sig till honom.

– Jag hade förväntat mig större engagemang från dem. De har skickat sitt program, och jag har fått material från förbundet centralt. Men ingen har tagit personlig kontakt med mig.

Nu lär de mötas ändå, eftersom han åtagit sig att kontakta både IOGT-NTO, Blåbandsrörelsen och Hela Människan lokalt för att diskutera vad de kan göra tillsammans i ett projekt för ”de glömda barnen”, barn som växer upp i familjer med missbruk.



FAHRETA JAHIC på Ekerö är glad både för sin egen skull och för barnens att hon bestämde sig för att bli medlem i IOGT-NTO. – Vi är nog ännu mer aktiva nu än när vi var nya medlemmar, säger hon.

Det är framför allt i Bosnisk-Islamiska församlingen hon träffar andra medlemmar i IOGT-NTO. Det är också där hon försöker få fler att gå med.

– Vi träffas i församlingens lokal i Hallonbergen varje söndag, berättar hon. Vi brukar laga mat och äta tillsammans, prata och få information.

Hon och maken Fenahid har under våren också varit på IOGT-NTO-kurs i Norrköping för bosnier.

– Där träffade vi folk från flera olika länder, säger Fahreta. Det var jätteroligt.

När Accent träffade Fahreta i början av året, sa hon att hon inte kände till någon IOGT-NTO-förening på Ekerö. Sedan dess har både hon och Accentredaktören fått veta att det visst finns en förening där. – En kvinna ur styrelsen har kontaktat mig och hälsat mig välkommen till deras möten. Men de träffas bara en gång i månaden, och de flesta är pensionärer.

– Jag har inte hunnit vara med på något möte än, men tack vare föreningen har min dotter Armina har fått kontakt med andra nyktra ungdomar här, och det tycker jag är roligt. ■

”Vi känner till arrangemang från Boden i norr till Malmö i söder.”

PETER MOILANEN



FOTO: MÅRTEN GUDMUNDHS

Nykter vecka mer politisk

Med brandgula räddningsvästar och flygblad möttes tunnelbaneresenärer av IOGT-NTO med information om de orimliga gränserna för införsel av alkohol från andra EU-länder. Årets folknykterhetsvecka bjöd på arrangemang över hela Sverige.

Folknykterhetens vecka genomfördes under kristihimmelsfärdsveckan på minst 100 orter på temat Sänk införselgränserna nu.

Flygbladsutdelning i tunnelbanan i Stockholm är ett exempel, lunch med

landstingspolitikerna i Borlänge, frukostmöte med kommunpolitiker i Nässjö och traditionellt firande med hundratals besökande i kyrkan i Löttorp på Öland är några andra exempel på genomförda aktiviteter.

Från Malmö til Boden

– Vi känner till arrangemang från Boden i norr till Malmö i söder, säger Peter Moilanen, ansvarig för samordningen från IOGT-NTO-förbundets kansli.

De senaste åren har Folknykterhetens vecka fått nytt liv. Anorna är gamla. Tidigt i nykterhetsrörelsens 125-åriga historia infördes Nykterhetsfolkets dag, en dag som sedan bytte namn till Folknykterhetens dag. Datumet, kristihimmelfärdsdagen, har gällt sedan åtminstone 1925.

Under åren har aktiviteterna varierat – från stora marscher till kulturarrangemang av olika slag.

Uppsving de senaste åren

Sedan 2003 har dagen fått ett uppsving igen efter en tid av lägre aktivitet. Och med bistånd från centralkansliet i form av flygblad, banderoller, talarunderlag och annat har också fokuseringen blivit mer politisk.

– Inte minst har det blivit fler politikerträffar under veckans första del. Det är mycket bra ur påverkanssynpunkt. Det är fantastiskt bra att kunna nyttja kraften i 200 arrangemang när man har ett mera samlat budskap, säger Peter Moilanen.

MÅRTEN GUDMUNDHS

Månadens utåtriktade verksamhetsidé

■ För första gången har vi en utövertalande verksamhetsidé, som tilldelas 10 000 kronor. Det är Östersundsaveten av IOGT-NTO-rörelsen som startat ett samarbete med namnet Nykter Järn. De har köpt in den nord-amerikanska hesten Kvikk Ekl, som nu är ett argament. Tanken med verksamheten är dels att hitta något som är roligt att jobba med tillsammans, och dels att marknadsföra IOGT-NTO och så nya medlemmar. På tårnbanan är det väldigt roligt med övrigt, men Sten Nykter.



Järn kommer att finnas där med ett eget tält där man serverar alkoholfria drycker. Kvikk Ekl kommer att en norsk toppstarna, med namnet Haffel.

Sturen och pyggn Elding. Elding är Norges genomsnittliga bieste avsking, och även pyggn till förtäring. Elding är en vildarekordhallen. Späkt. Om ett år är det dags att börja tälva.

Har din förening också en bra verksamhetsidé? Verksamheten ska gärna vara utåtriktad och även snabbt där det behövs. Observera att det ska vara verksamhet som du bedriver eller har genomfört. Skicka in ett förslag med motivering. Efteråt ska en verksamhetsidé väljas ut varje månad. Din förslag ska skickas in på följande adress.

IOGT-NTO
Att Åsa Hagelstedt
Box 12825
112 97 Stockholm
e-post: hagelstedt@iogt.se

Studieupptakt på Tollare Såsom i himmelen

■ Torsdag och fredag den 24-25 augusti blir det studieupptakt för alla ordbildare och studieledare inom lokalföreningar och distrikt. Även anställda inom NEV är inbjudna. Hela ordningen kommer att handla om studieupptakningen kring Kay Pollak från Skåne i härnaden, och Kay Pollak kommer gäla och föreläsa. Syftet med studieupptakningen är att inspirera till eftertanke och diskussion om människans kunft och utvecklingsmöjligheter, och att utveckla vår föreningens verksamhet.

Start

tor 24 augusti kl 18.00

Avslutning

fredag 25 augusti kl 17.00

Plats

Tollare Folkhögskola

Anmälan senast 24 augusti på iogt.se utbildning, eller till IOGT-NTO Direkt, telefon 08-672 60 05. Skedlingen, kost och logi är gratis. Förderungarna representerar IOGT-NTO utgår även reseutläggning med billigaste färdeitt. För NEV-representanter svarar IOGT-NTO inte för resekostnader.

KALENDARIUM

Juli

2-8 Almedalsveckan, Väst
13-16 Sommarfestival, Öckerö
29- IOGT-kongress, Basel

Augusti

-5 IOGT-kongress, Basel
25-27 Studieupptakt, Tollare

September

1-3 Distriktsstyrelsesamling, Uppsala
17 Valdagen

22-23 Förbundsstyrelsen sammanträder

Oktober

14 Rikssamlingsdag för världens Barn
14-15 Kurs för valberedare, Tollare
20-22 Nordam-konferens, Oslo

November

1 Ljusanifestation för narkotikans offer
10-12 Förbundsstyrelsen sammanträder
17-19 Mediekurs, Wendelsberg

Opinionsbildare trimmas på kurs

Ett 30-tal medlemmar från hela landet har lärt sig mer om opinionsbildning. Kursen på Wendelsbergs folkhögskola, inleds av Sofia Modigh, ansvarig för IOGT-NTOs alkohol och narkotikapolitiska arbete, med en genomgång av läget inom området. Bland nyheterna kan nämnas rapporten "Alcohol in Europe" som snart ska publiceras och boken "Full frihet" av Lars Åke Augustsson.

Förre förbundsordföranden Kjell E Johanson gav värdefulla tips för det fortsatta arbetet och förespråkade bland annat rundabordsamtal med politiker. Jakob Lagercrantz från Gröna Bilister informerade om hur hans organisation genomför opinionsbildning.

KENT HEDLUNDH



Görel Lindahl, Peter Moilanen, Sofia Modigh och Kjell E Johanson, fyra aktiva opinionsbildare som gärna delar med sig av sina erfarenheter. FOTO: DIANA JOSEPH

Debattglatt i Jönköping

Livliga diskussioner och flera voteringsätt satte sin prägel på Jönköpingsdistriktets årsmöte i Huskvarna. I några motioner föreslogs att föreningarna av distriktet skulle få 75-80 kr per medlem. Styrelsen föreslog i stället att föreningarna ska kunna söka utvecklingspengar från distriktet och det förslaget fick flest röster.

Den nya styrelsen består bland andra av Sven Hallervik, ordförande, Boris Lindqvist, vice ordförande, Aino Bergling, kassör, Lars-Erik Grubbström, sekreterare, Kicki Olofsson, studieledare.

LARS-ERIK GRUBBSTRÖM



Vad står det? Olle Axelsson, en av initiativtagarna till jubileet, studerar ett nummer av Unga Tankar tillsammans med UNFarna Karin Vilhelmsson, Robert Damberg och Therese Johansson.

FOTO: SVEN-ERIK ALFREDSSON

100 år med SGU

Över 100 personer hade sökt sig till Tollare för att delta i SGU/UNFs 100-årsjubileum. Många hade tagit chansen att möta kamrater som de inte sett på flera årtionden. Olle Axelsson hälsade välkommen, och sedan följde en vitsig polemik om vad som egentligen hände 1970. Upphörde SGU, eller gick man under jorden? Rötterna finns ju kvar! En utställning, flera album med foton och många "vittnesbörd" om hur det var förr inramades med ett härligt musikprogram, god mat och mycket prat.

Söndagens seminarium på Brofästet på Skansen där Sven-Erik Alfredsson i ord och bild berättade om vad som varit och Robert Damberg om vad som kommer att hända gav förhoppningar och framtidstro. Då kändes vad SGU betytt och fortfarande betyder för så många.

KERSTIN OHLSSON

Säljer och köper hus i Visby

Efter 118 år säljer IOGT-NTO-föreningen Oskars Minne i Visby sitt hus på Södra Murgatan – och köper i stället Baptistkyrkan på söder. Föreningen hade helst velat vara kvar i innerstaden, men när kommunen än en gång sa nej till ett bidrag för att renovera de slitna lokalerna, bestämde man sig för att i stället köpa Baptistkyrkan som var till salu. – Det är en fastighet med utrymmen som går att använda på flera olika sätt, säger Ove Wallier från föreningens fastighetsstyrelse.

Ny ordförande i Hallands distrikt

Ulf Johansson från Halmstad leder IOGT-NTO-distriktet i Halland efter distriktsårsmötet i Vessigebro. Nya i styrelsen är också Anneli Hammar, Harplinge, och Totte Ljunggren, Hyltebruk.

Årsmötet inleddes med en utfrågning av riksdagskandidater från alla partier. Det blev en intressant mönstring, skickligt ledd av Maj-Lis Löw från IOGT-NTOs förbundsstyrelse och med



Politikerna i Göteborg fick testa sina kunskaper om alkohol och narkotika. Spännande, roligt och lärorikt. FOTO: PATRIK HÖGBERG

Drogkamp i Göteborg...

Politiker från sex partier tävlade i Drogkampen hos IOGT-NTO-föreningen Klippan, påhade av ett 30-tal av föreningens medlemmar. Sören Eriksson från Länsnykterhetsförbundet ledde den spännande kampen som blev mycket uppskattad av både politiker och åhörare.

Klippan, som fortfarande är aktiv efter snart 130 års nykterhetsarbete, kommer att genomföra Drogkampen igen nästa år som ett inslag i det alkoholpolitiska arbetet. PATRIK HÖGBERG

... och i Skattkärr

I värmändska Skattkärr har det också varit

Drogkamp. Där

tävlade ett par lag från politiska partier, centern och socialdemokraterna, mot lag från NSF-scouterna, MHF och kvällens segrare, Ungdomsfullmäktige, som visade sig ha den bästa allmänbildningen i drogfrågor.

IOGT-NTO och MHF bjöd på fika och smakprov på alkoholfria drycker från Systembolaget.

FOTO: MATS JANSSON

Varför samarbetar IOGT-NTO Lotterier med A-lotterierna?

I radioprogrammet Kaliber kritiserades framför allt socialdemokraterna och deras ungdomsförbund SSU för att de bedriver lotterier där det inte framgår vem som är avsändare/arrangör. IOGT-NTO kritiserades egentligen inte, men av programmet och ett antal tidningsartiklar om det framgick att IOGT-NTO är delägare av Spero Spel – vilket är sant. Sedan dess har ett antal medlemmar ställt frågor om IOGT-NTOs förhållande till SAP/SSU. Det finns därför anledning att ge en bakgrund till det samarbete vi har i Spero Spel och att belysa den verksamhet som IOGT-NTO via Föreningen Spero bedriver på nätet och därmed vidhängande frågor om spelberoende

BAKGRUND

De fyra förbunden IOGT-NTO, UNE, Junis och NSF har gett IOGT-NTO Lotterier, INL, uppdraget att vara operatör av de två Miljonlotterier/prenumerationslotterier som genomförs varje år. Formellt är INL en avdelning inom IOGT-NTO-förbundet. För cirka tio år sedan tog INL även fram två så kallade skraplotter – Femman och Tjugan. Båda dessa lotter såldes i huvudsak via tobakister/återförsäljare och i mindre omfattning även genom IOGT-NTO-föreningar och ett par distrikt.



IOGT-NTO kritiserats dels för att de samarbetar med Socialdemokraterna i föreningen Spero, som säljer lotter, dels att detta samarbete inte syns på lotterna. På hemsidan står det bara en liten rad om detta.

Efter några år minskade försäljningen, men framför allt vägrade tobakisterna att sälja lotter på grund av den manuella alltför krångliga administrationen. Motsvarande problem upplevde Folkspel och A-lotterierna med sina respektive skraplotter. För Folkspels del gällde detta inte Bingolotto, som distribuerades på annat sätt. Mot bakgrund av dessa problem inleddes en diskussion

mellan de tre parterna INL, Folkspel och A-lotterierna, där målet var att skapa en gemensam teknisk plattform för distribution av skraplotter som kunde accepteras av tobakister och andra återförsäljare.

Folkspel hoppade av det tänkta samarbetet och gick egna vägar. INL och A-lotterierna gick vidare och bildade för tre år sedan Föreningen

Spero som numera arrangerar de gemensamma skraplotterna via operatören Spero Spel. Året efter att Spero Spel kommit igång inleddes en diskussion om att få ut lotterna också via Internet, och därmed startades Spero on Line. INL har lämnat ägarskapet i Spero on Line, som dock fortfarande är operatör av Föreningen

Hur kan en IOGT-NTO samarbeta med ett politiskt parti? Varför står det inte på Spero-lotterna vilka som säljer dem? Hur ser förbundet på risken att bidra till spelberoende? Upprörda IOGT-NTO-medlemmar har hört av sig efter radioprogrammet Kalibers granskning av Spero Spel. Accent har bett förbundsdirektör Torsten Friberg, som också är vice ordförande i IOGT-NTO Lotterier att svara på deras frågor.

Speros lotter på nätet. Ensamägare av Spero on Line är idag Penningautomatföreningen i Finland, PAF.

MÖRKAR IOGT-NTO?

Innan INL gick in i samarbetet med A-lotterierna och startade Spero Spel AB diskuterades frågan ingående i IOGT-NTOs förbundsstyrelse. Den ansåg då att det var förenligt med vår partipolitiska neutralitet att ha ett tekniskt samarbete mellan dessa parter.

Några medlemmar har nu upprörts över att det inte framgår av Spero Spels skraplotter att SAP/SSU och IOGT-NTO står som avsändare. Det har på intet sätt varit någon medveten hållning att det inte ska framgå vem/vilka som är arrangörer. Men kritikerna har rätt – det framgår inte på lotterna, vilket måste åtgärdas. Förutom att vi behöver bli tydligare kommer frågan att lyftas om vårt samarbete med A-lotterierna ska omprövas eftersom det finns medlemmar som anser att det är mindre lämpligt.

BREDDNING AV SPERO SPEL

För att folkrörelserna i framtiden ska kunna konkurrera på skraplottsmarknaden behöver fler folkrörelser som startar lotterier/skraplotter en vettig distributionskanal. Här kan Spero Spel bli lösningen – ett folkrörelsernas distribu-

tionsbolag. Löses inte denna fråga kommer folkrörelsernas lotterier att bli utkonkurrerade både av Svenska Spel och senare även av utländska aktörer. Om fler folkrörelser går in som delägare av Spero Spel, och om varje organisation tydligt på sin lott visar att man är arrangör, borde denna fråga kunna få en positiv lösning.

SPERO ON LINE

Det finns också medlemmar som menar att det är högst

framtida engagemang när det gäller denna verksamhet.

SPELBEROENDE

INL har alltid tagit spelberoendefrågan på fullaste allvar. Det finns ingen forskare som påtalat att IOGT-NTO-rörelsens prenumerationslotter leder till spelberoende. När det gäller våra skraplotter och kanske framför allt lotterier och spel på nätet finns det anledning att vara uppmärksam. Sedan flera år tillbaka ingår INL i ett

det förenligt med IOGT-NTOs partipolitiska neutralitet att ha ett samarbete med A-lotterierna? Ska samarbetet inom Spero Spel fortsätta i nuvarande ägarkonstellation eller breddas, måste det framgå på lotterna vem som är avsändare. Finns det anledning att ompröva vårt engagemang på nätet, minska antalet produkter eller helt sluta?

IOGT-NTOs förbundsstyrelse kommer den närmaste tiden att ta upp dessa frågor och ge tydliga direktiv till styrelsen för INL för att inga oklarheter ska råda.

ALTERNATIV TILL LOTTERIER

Det är viktigt att markera att det aldrig varit aktuellt med något samarbete kring IOGT-NTO-rörelsens två årliga Miljonlotterier/prenumerationslotterier. Lotterierna har de senaste 20 åren gett våra fyra förbund ett nettoöverskott på 1 200 miljoner kronor. Lotteriöverskotten har kommit att bli allt viktigare för hela rörelsen på alla nivåer – centralt, regionalt och lokalt. En del av IOGT-NTOs framgångar på det alkoholpolitiska området och flera andra områden har att göra med vår relativt goda ekonomi som genereras via våra lotteriintäkter.

KRITIKEN TAS PÅ ALLVAR

Det är tre frågor som förbundet har att ta ställning till. Är

TORSTEN FRIBERG

FÖRBUNDSREKTÖR I IOGT-NTO OCH VICE ORDFÖRANDE I INL

VÄLKOMMEN TILL DEBATTSIDAN I ACCENT! Här ger olika debattörer sin syn på IOGT-NTO-rörelsens viktigaste frågor. Demokrati, kultursyn

och utveckling, medlemsvärning och opinionsbildning. Här ska resonemangen föras till punkt. Det är vår förhoppning att inläggen ska

inspirera till fortsatt diskussion. På föreningsmötet, kommande kongresser eller hemma vid köksbordet.

VÄLKOMMEN TILL ACCENTS BREVSIDA! Vad tycker du om Accent? Vad tycker du om IOGT-NTO? Vad tycker du om den svenska alko-

holpolitiken? Vad tycker du om...? Skriv och berätta! Brevsidan står alltid öppen för dig. Men skriv kort. Då får fler plats.

SKRIV TILL: Accent, Brev, Box 12825, 112 97 STOCKHOLM. Eller e-post accent@iogt.se

De utförliga rapporterna från rättegången om 10-årige Bobbys helvetiska liv och död är så ohyggliga att man nästan inte orkar läsa eller lyssna. Än mindre fundera över hur många andra barn till missbrukare som aldrig får sitt helvete uppmärksammat. Men det måste vi göra! Vi får inte låta de glömda barnen förbli glömda.

Missbruk svek mot barnen



Eva Åhlström,
chefredaktör
Accent

I månader har vi kunnat följa den fullkomligt ofattbara historien om Bobby som först rapporterades försvunnen men som sedan hittades mördad, misshandlad till döds. Och nu rättegången med de allt mer fruktansvärda detaljerna om hur han plågats.

I nästan varje artikel finns någon rad om alkohol. Vi får veta att Bobbys mor är uppväxt i en familj med missbruk, att styvfadern är missbrukare. Att de båda i samband med misshandeln har konsumerat stora mängder alkohol och också tvingat i Bobby sprit.

Men det nämns bara i förbigående, som ett konstaterande. Nästan ingenstans förs något resonemang om vad alkoholen haft för betydelse för Bobbys liv och död.

Ett av få undantag är en intervju i Aftonbladet med skådespelaren Benny Haag som undrar: ”Varför ser ingen alkoholproblemen bakom de misshandlade barnen?” Han har själv vuxit upp med alkoholmissbruk på nära håll och vet hur det förändrar människor. De senaste åren har han turnerat med Riksteatern med sin monolog ”Inte mer än fullt, tack!” om en alkoholiserad man som vuxit upp i ett alkoholisthem och som nu misshandlar sina egna barn.

HISTORIEN OM BOBBY ÄR EXTREM, men Benny Haags berättelse är det inte. Exakt hur många barn som växer upp i familjer med missbruk är okänt, men de beräkningar som gjorts talar om 200 000 barn! 200 000 rädda, otrygga, trasiga barn som alltför ofta och alltför länge lider i tysthet. Av lojalitet med sina föräldrar, av rädsla eller av skam vågar de inte berätta hur de har det.

En tanke förföljer mig när jag läser om Bobbys fruktansvärda liv och död: Om inte ens hans inferno fick någon att reagera, hur ska då alla andra barn till missbrukare få hjälp och stöd? Vem bryr sig om hur de har det, och vem är beredd att göra något åt det?

Vi vuxna måste se och höra de tysta signalerna, vi måste våga gripa in när vi misstänker att allt inte står rätt till. De som arbetar med barn – i skolan, på fritids eller i andra sammanhang – har ett särskilt



FOTO: PHOTOS.COM

”Men det nämns bara i förbigående, som ett konstaterande. Nästan ingenstans förs något resonemang om vad alkoholen haft för betydelse för Bobbys liv och död.”

ansvar. Men vi andra får inte heller blunda när barn far illa.

IOGT-NTOs Juniorförbund har i ett par år undersökt vad kommunerna gör för barn som växer upp med missbrukande föräldrar. Resultatet är nedslående, även om många kommuner säger att de vill öka sina insatser. Trots att sex av tio kommuner uppger att de har stödgrupper för barn, når de bara en eller ett par procent av de barn till missbrukare som finns.

LIKA VIKTIGT SOM ATT GE stöd till de glömda barnen och till deras missbrukande föräldrar är förstås att minska alkoholkonsumtionen och därmed missbruket. Men det sambandet är det ingen som låtsas om i rapporteringen om Bobby och rättegången mot hans mor och styvfar. Att beskriva alkoholens mindre njutbara, men kända och väl dokumenterade, effekter är tydligen alltför känsligt för alltför många. Sambandet kan annars uttryckas mycket enkelt. För att än en gång citera Benny Haag: ”Om vi minskade alkoholkonsumtionen till hälften, skulle också hälften så många barn råka illa ut.” ■

ACCENT

Accent ges ut av IOGT-NTO, UNF, Ungdomens Nykterhetsförbund och JUNIS, IOGT-NTOs Juniorförbund. Medlemsorgan också för SLN, Sveriges Lärares Nykterhetsförbund.

Pressläggning detta nummer: 23 maj

EVA ÅHLSTRÖM
Chefredaktör,
ansvarig utgivare
08-672 60 51
eva.ahlstrom@iogt.se

MÅRTEN GUDMUNDHS
Redaktionssekreterare
08-672 60 50
marten.gudmundhs@iogt.se

MARIA ZAITZEWSKY
Kulturredaktör, reporter
08-672 60 56
maria.zaitzewskey@iogt.se

PATRIK SANDSTRÖM
Hälsoredaktör, reporter
redigering, layout
08-672 60 54
patrik.sandstrom@iogt.se

LENA MATTSSON
Bildredaktör
lena.mattsson@iogt.se

EDUARDO MUTIS
Vik. bildbehandlare
08-672 60 53
eduardo.mutis@iogt.se

ANNONSER
Info Reklambyrå
Janne Moréus
tel: 0221-213 40
mobil: 070-346 34 62
e-post:
janne@info reklam.nu
Adress: Glasgatan 21
731 30 Köping

ADRESS:
Accent,
Box 12825
112 97 STOCKHOLM,
tel: 08-672 60 50,
fax: 08-672 60 01.
e-post:
accent@iogt.se

IOGT-NTO-förbundet
tel: 08-672 60 00
Besöksadress:
Gammelgårdsv. 38
Stora Essingen



TS-KONTROLLERAD
UPPLAGA
ISSN-NR:
0345-0406

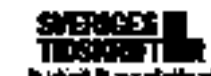
ADRESSÄNDRING:
tel: 08-672 60 38/39
fax: 08-672 60 01

TRYCKERI
VTT Grafiska, Vimmerby

Obeställt material
Alla bidrag till tidningen är välkomna, men redaktionen svarar inte för insända, obeställda texter och bilder samt förbehåller sig rätten att redigera insänt material.

Lagring
Allt material i tidningen Accent lagras och kan publiceras elektroniskt. Icke anställda måste meddela eventuellt förbehåll mot sådan lagring och publicering. I princip publiceras inget material med sådant förbehåll.

MEMBER I SVERIGES TIDSKRIFTER



NÄSTA NUMMER

ACCENT NR 6 SOM UTKOMMER DEN 25 AUGUSTI

RIK BARN DRICKER MEST

Rika barn dricker mest – och är förebilder för dem som inte har det lika bra ställt. När Vecko-Revyns trendiga chefredaktör påstår att det går att dricka smart, är det många unga läsare som gärna vill tro henne. Accent har tittat närmare på de rika ungdomarnas dryckesvanor och vad de betyder som trendsättare.



LENNART NILSSON

Fotograf Lennart Nilsson har varit yrkesaktiv i minst sextio år och energin är fortfarande på topp. Nu är han aktuell med en ny bok, ”Livet”. Accent har träffat denne oväntat sprallige legend.

PÅ JAKT EFTER BJÖRN – MED KAMERAN

Att få se en björn i dess naturliga miljö är en speciell upplevelse. Men svårt, visar det sig. I björnrika Härjedalen kan man gå på björnsafari – men några garantier att se en björn finns inte!

SOMMARFESTIVAL PÅ ÖCKERÖ

Verkstäder, paddling, fisketurer, forumteater och seminarier om allt från opinionsbildning till självförsvar. Accent ger glimtar från en saltstänkt sommarfestival på Öckerö med IOGT-NTO och fyra ungdomsförbund – UNF, Junis, NSF och Sveriges Blåbandsungdom.

Accent bevakar också sommarens kongresser i Basel i Schweiz med IOGT International och EGTYP.

Prenumerera på accent

SVERIGES STÖRSTA TIDNING OM DROGER OCH NYKTERHET

Läs om sociala frågor, kultur och det goda livet. Månadsmagasinet Accent innehåller en spännande blandning av allvar och livsglädje. Tio gånger om året kommer den i din brevlåda. Med mycket läsning, bildreportage och överraskningar.

Prenumerera du också! Det kostar bara 200 kronor för ett år.

☐ Javisst, jag vill börja prenumerera på Accent. ☐ Jag vill ha Accent skickat till mig.

Namn:.....

Adress:.....

Telefonnummer:.....

Skicka talongen till:

Accent, Box 12825, 112 97 Stockholm eller faxa på 08-672 60 01 eller skicka e-post till accent@iogt.se



[illegible]

www.hasteng.com